

Kvinner Kan

20 års innsats for likestilling og kvinners rettigheter

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no

Dame med **bein i nesa**

– Når innvandrerkvinnens situasjon blir tatt opp, er begrepene arbeidsløshet eller dårlig betalte vaskejobber aldri langt unna. Jeg har lyst til å snakke om noe annet – hvordan kvinner kan hjelpe andre kvinner, sier Fatima Ali Madar. Hun blåser i offerrollen og understreker hvor kraftfulle innvandrerkvinner kan være.

KIRSTI KNUDSEN [tekst]

WERNER JUVIK [foto]

Selv er hun et levende eksempel på hva kvinner – og ikke minst innvandrerkvinner – kan få til. Allerede som ei lita jente på Norsk Folkehjelps asylmottak på Vestfossen utenfor Drammen, var hodet fullt av drømmer og målbevisste planer for framtida. Utdanning og en godt betalt jobb sto øverst på lista.

– Den gangen fantes det ikke innføringsklasser, så jeg begynte på vanlig skole og fikk norske venninner. Det var en fordel for meg. Jeg kunne jo ikke noe annet språk enn somalisk, men jeg lærte norsk hver dag. Hver time. Hvert sekund. Jeg var sammen med venner på fritida og gikk på ridekurs. Det var ikke så stor forskjell på dem og meg, forteller hun.

Etter hvert flyttet familien inn i en treroms leilighet. Fatima sto opp klokka fire på natta og gikk med Aftenposten. Og vasket ungdomsskolen.

– Mamma hadde ingen skolegang før hun kom til Norge, men her begynte hun på Rosenhoff. Hun fikk jobb med å sy klær for kvinner. Hun holdt åpent hus for alle våre venner. Vi hadde både gutte- og jentevenner; det var ganske uvanlig i det somaliske miljøet. Hun likebehandlet oss barna. Vi jentene fikk lov til å gå i korte skjørt, og søstera mi fikk piercing i navlen. Mamma ble ikke sint for det. Vi var faktisk mer nervøse for hva brødrene våre ville si.

TAKKER MOR FOR PÅGANGSMOTET. Innvandrerkvinner som skal ta utdanning får ofte råd om å bli hjelpepleier eller sykepleier. Det var også denne veien Fatima først slo inn på.

– Jeg ble hjelpepleier, men jeg hørte ikke hjemme der. Sykehus var ikke stedet, for jeg tålte ikke å se blod. Og på sykehjemmet ble

jeg så glad i de gamle, og så lei meg når jeg kom på jobben og fikk høre at en av dem hadde gått bort. Det knuste meg.

Da Fatima så fikk jobb i tolketjenesten, startet hun sitt eget firma og tjente millioner. Etter hvert oppdaget hun imidlertid at penger ikke er alt.

– Mange kvinner tenker at det er bra å ha en jobb og tjene penger, men jeg innså at utdanning er viktig. Det gir muligheter. Jeg begynte å studere, men fortsatte med tolkefirmaet mitt for å finansiere studiene. På bygg-, data- og elektroingeniørinja var jeg en av få jenter blant 300 menn. Det var tøft; hele auditoriet luktet menn. Det var liten plass til kvinner der.

Fatima fullførte utdannelsen som dataingeniør og tok etter hvert en internasjonal master. Hun takker moren sin for pågangsmotet, noe hennes søsken også har arvet.

20 ÅR MED KVINNER KAN

- For 20 år siden innledet Norsk Folkehjelp et samarbeid med Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet om Kvinner Kan-programmet. Målet var å styrke kvinners deltakelse i politikk og samfunnsliv, og fremme kunnskap om likestilling og kvinners rettigheter. Modellen er enkel og fleksibel, lett å tilpasse etter ulike behov i det enkelte landet, og uavhengig av politiske, etniske, religiøse og kulturelle forhold.
- Dette heftet er et særtrykk fra Appell 3/2021. I arbeidsgruppa: Inger Sylvia Johannesson, Asgerd Vetlejord og Kirsti Knudsen.

En bror er professor og jobber som seniorforsker og foreleser på medisinsk fakultet på Universitetet i Oslo. En annen bror er miljøteknologiingeniør, lillebror er rørlegger og søsteren er advokat.

KVINNER HJELPER KVINNER. For mange innvandrerkvinner er det ikke lett å komme til Norge og lykkes i arbeidslivet, men det er også vanskelig for mange norske kvinner, mener Fatima.

– Vi så likhetene og hvor viktig det er å støtte hverandre og danne nettverk, sier hun. – Og hvis du har røtter fra andre steder enn Norge, er det ekstra viktig å ha et støtteapparat rundt deg. Når du skal søke jobb, trenger du referanser. Mange trenger hjelp til å skrive søknader.

Selv ble Fatima det hun selv kaller en slags minirådgiver for både jenter og gutter med minoritetsbakgrunn.

– Blant annet ble jeg invitert til et møte i Somalisk studentforening. Etterpå tenkte jeg at her har jeg en jobb å gjøre. Men jeg hadde også behov for hjelp selv, for jeg syntes ikke det var så lett å holde tale og stå foran forsamlinger. Det endret seg da jeg fikk kontakt med Kvinner Kan.

– *Din historie er en fortelling om suksess. Mange ville lent seg tilbake og vært fornøyd med det. Hva var det som gjorde at du tenkte motsatt, og engasjerte deg i Kvinner Kan – også som instruktør for å hjelpe andre?*

– Jeg ønsket at flere jenter skulle ta høyere utdanning; jeg savnet støtte da jeg selv

→ **FOREGANGSKVINNE:** Alle skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av kjønn, mener Fatima Ali Madar, overingeniør ved OsloMet. Selv ble hun politisk aktiv gjennom Kvinner Kan.

Hilsen til Kvinner Kan fra generalsekretær Henriette Westhrin

Jeg er en av de damene som vokste opp i kjølvannet av 70-tallets kvinne-kamp. Jeg hadde kvinnelige forbilder i oppveksten, og lærte tidlig at likestilling ikke kommer av seg sjøl, men må kjempes fram, fordi ingen liker å bli fratatt makt.

Ikke alle har vært like heldige. Norge er et av verdens mest likestilte land, og det er ikke en fjern tanke at statsminister og finansminister kan være kvinne. Eller at generalsekretæren i Norsk Folkehjelp er kvinne, for den saks skyld. På mine reiser til partnerorganisasjoner møter jeg ofte tøffe kvinner som forteller at det er vanskelig å komme opp og fram, selv i progressive organisasjoner. Heller ikke her liker menn å miste makta.

Kvinner Kan gir kvinner en arena der de kan dele erfaringer. De møtes på tvers av geografi og kultur og diskuterer hva som skal til for å gi kvinner større plass i samfunnet, og gir hverandre sjøltillit. Mange steder må kvinner fortsatt prestere dobbelt så godt som menn for å få den plassen de fortjener. Da er det viktig å være forberedt på hva de kan møte av hersketeknikker, og hvordan de kan møte dem best mulig. Kvinner Kan bidrar til at kvinner danner fellesskap, støtter hverandre og blir bevisste på at vi har felles interesser som kvinner.

Jeg er sikker på at vi kommer til å trenge kvinnefellesskap også i framtida, og derfor vil Kvinner Kan fremdeles ha en plass på tvers av landegrensene i årene som kommer. Vi kan klappe hverandre på skuldra og si «godt jobba», samtidig som vi ser framover. For det er ingen tvil om at kvinnekampen må fortsette.

studerte. Særlig innvandrerjenter tenker ofte at mange studier er uoppnåelig for dem. Jeg måtte vise dem at det gikk an, hvis de virkelig ville. Mange som kommer til Norge har store drømmer i veska, men de forsvinner underveis. Noen må fortelle dem at «vet du hva, du må bare stå på, det går an, du må kjempe».

Fatima forteller at det også var Kvinner Kan-engasjementet som førte til at hun ble politisk aktiv.

– Tidligere hadde jeg aldri forestilt meg at jeg skulle bli politiker. Det ble åtte år i bystyret i Oslo for Arbeiderpartiet. Jeg har gitt meg der, men er fremdeles aktiv, blant annet som leder av helse- og sosialkomiteen på Grünerløkka. Kvinner Kan har fått meg til å forstå hvor viktig det er å lære seg politisk retorikk og å takle hersketeknikker. Og skjønn hva som foregår når de blir brukt for å holde andre nede.

PÅDRIVERE I KVINNESAKER. Fatima Ali Madar er fremdeles opptatt av å støtte andre kvinner. Hun er leder av organisasjonen Somaliland Women Solidarity, og har holdt flere Kvinner Kan-kurs for medlemmene. Hun dro også til Somaliland og gjennomførte kurs for kvinneorganisasjonen Negat før valget i 2012.

– Negat er en overbygning for flere hundre kvinneorganisasjoner. Jeg ba dem bevisst om å samle kursdeltakere fra alle seks regionene i landet – seks fra hver region. Etter valget endte hele 15 av kvinnene i bystyrene i regionene.

De som deltok på Kvinner Kan-kursene var politisk aktive. Men de hadde aldri støttet hverandre før; de hadde støttet menn, ifølge Fatima. Derfor fikk de ikke verv høyt oppe i sine respektive organisasjoner.

– Jeg sa til dem: «Målet må være at dere blir pådrivere for kvinnesaker, ikke hjelpe menn til å komme i posisjon. Vil dere være passive hele livet? Vil dere ikke slåss for kvinnene som selger grønnsaker på markedet 12–15 timer hver dag.

Hun kan også fortelle at i det siste parlamentsvalget i Somaliland som ble avholdt i juni 2021 ble ingen kvinner valgt inn, til tross for at det var mange kvinnelige kandidater og tusenvis av kvinnelige velgere.

– I mange land er det fremdeles et stort behov for Kvinner Kan, for å overbevise kvinnelige velgere om viktigheten av å hjelpe kvinner til politiske posisjoner og makt deltakelse.

EN EVIGVARENDE KVINNEKAMP. Det er ikke alle kvinner som ønsker å bli politikere eller ta høyere utdanning. Mange vil bare ha en jobb og en lønn å leve av. Tørre å ta ordet i foreldremøter. På spørsmål om hva Kvinner Kan gjør for dem, nøler ikke Fatima med svaret:

– Den enkelte kvinne må forstå likestillingsmålene. At alle skal ha like rettigheter og muligheter i samfunnet, uavhengig av kjønn. Uansett hva slags jobb eller posisjon i samfunnet du har, er det viktig at du våkner opp og henter fram egne ressurser. Alle har ressurser.

– *Mener du at Kvinner Kan er et nyttig verktøy for å skape endring også innenfor huset fire vegger?*

– Kvinnekampen er en vedvarende prosess. Senest i går diskuterte jeg heftig med min mann om hvordan vår kultur forskjellsbehandler kvinner og menn. Menn kan gjøre omtrent som de vil; kvinner blir kalt både det ene og det andre hvis de gjør det samme. Hvis det er noe kulturen forbyr, må det gjelde begge kjønn.

En ting hun er overbevist om er at Kvinner Kan-kursene kan bidra til å bevisstgjøre kvinner, og vise dem at det er mulig med endring. Men det er ikke nok.

– De må også ønske reell endring, og gjøre sitt til at endringen vedvarer. Hvis du bare går på kurs har det egentlig ikke skjedd noe. Kvinnekampen må følge deg hele livet.

FATIMA ALI MADAR

Overingeniør ved OsloMet. Har en master i Network and System Administration. Mange politiske verv i Arbeiderpartiet. To perioder i Oslo bystyre. Vært nestleder i NOAS. Leder av Somaliland Women Solidarity. Instruktør for Kvinner Kan.

Å få **minoritetskvinner** i tale

Norsk Folkehjelps samarbeid med Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet om internasjonale Kvinner Kan-kurs startet i 2001. I 2004 kom vi også i gang i Norge, og målgruppa vår ble kvinner med innvandrerbakgrunn. Rundt 2000 kvinner har i løpet av disse årene deltatt på nasjonale kurs.

INGER SYLVIA JOHANNESSEN,

Kvinner Kan-instruktør, tidligere ansatt i Norsk Folkehjelp [tekst]

En ettermiddag ble jeg hentet inn til et møte av daværende generalsekretær Eva Bjøreng. Der satt Karin Yrvin, som på den tida hadde ansvaret for Kvinner Kan i Arbeiderpartiet. De ville høre hva jeg trodde om å starte kurs i Norge for kvinner med minoritetsbakgrunn. Det syntes jeg var en god idé, og dermed var vi i gang.

Det var en strevsom, men givende og morsom tid. Vi la ned mye arbeid i å få tak i kvinner som ønsket å delta, og ikke minst strevde vi med å få økonomien til å gå rundt. Jeg var så heldig å få jobbe sammen med Asgerd Vetlejord, som hadde stor kunnskap om tematikken internasjonalt. Det at vi var to var med på å gjøre Kvinner Kan i Norge til et viktig integreringstiltak. Vi hadde alltid noen å «kaste ball med». I dag er det to dyktige kvinner ved hovedkontoret som har ansvaret for kursene, og har tatt Kvinner Kan til nye høyder.

Vi har gjennom årene hatt mange gode hjelpere, fra forbund, fra LO og fra kvinnenettverket i Arbeiderpartiet. Vi gikk i møter i departementer og kommuner for å få finansiering. Jeg husker spesielt et møte i Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) hvor

MANGFOLDIG: På Kvinner Kan-kursene i Norge deltar kvinner med innvandrerbakgrunn fra mange land. Noen er høyt utdannet, andre nærmest analfabeter. Det er også stor forskjell på norsk-kunnskapene. Her noen kursdeltakere på Stovner i 2017. FOTO: ERIK M. SUNDT

Fatima Ali Madar fra kvinnenettverket var med. Etter at vi hadde lagt fram vårt ærend, utbryter Fatima, litt oppgitt: «Her får dere servert et tiltak som vi vet er et supert integreringstiltak; hvorfor må vi slite for å få noen midler?» Jeg tror vi fikk 200 000.

NYTTIG LÆRDOM. Det første kurset ble holdt i 2004 ved Torshov frivillighetssentral, som ble drevet av Norsk Folkehjelp Oslo. Vi hadde fått elleve påmeldinger fra ulike organisasjoner, og var svært fornøyd med oss selv – til dagen kom og det dukket opp to personer. En av dem var ansatt på hovedkontoret. Maten var bestilt på forhånd, og Frivillighetssentralen satt igjen med snitter i bøtter og spann, noe mange fikk glede av.

Vi lærte noe den dagen, nemlig at deltakerne må følges opp. Hvis ikke, blir det litt som Facebook-arrangementer – ingen føler forpliktelse til å møte opp til det de har meldt seg på. Men kurset på Torshov ble gjennomført, til stor glede for de to frammøtte.

INNPASS PÅ STORTINGET. I 2006 fikk vi til et kurs på Stortinget. Deltakerne hadde bak-

grunn fra Russland, Pakistan og Somalia. Først møtte vi stortingsrepresentant Helga Pedersen, som fortalte om Kvinner Kan-metodikken. Hun la vekt på at hun som kvinne, same og dermed minoritet i Norge, forsto hva minoritetskvinner opplever. Det ble et vellykket kurs, og vi tillater oss å tro at det bidro litt til at alle de engasjerte deltakerne fikk jobb i ettertid.

Ved en annen anledning fikk vi låne kino-salen på Stortinget der innvandrerkvinner som hadde deltatt på Kvinner Kan-kurs kunne fortelle om sine utfordringer til inviterte stortingspolitikere. Vi hadde på forhånd flere møter med kvinnene for å forberede innleggene. Vi var nok litt skuffet over at det bare kom tre stortingsrepresentanter, men de som kom viste stor interesse for kvinnenenes utfordringer. Spesielt gjorde Venstres Odd Einar Dørum inntrykk med sitt oppriktige engasjement.

Under forberedelsene til møtet med stortingsrepresentantene sa en av kvinnene: «Det som er viktig nå er å styrke våre barn slik at de får selvtilit. Det står så mye dritt om oss i mediene at de trenger all den styr-

ken de kan få. Jeg vil framføre dette budskapet til politikerne, og fortelle hva det gjør med barn og ungdom å bli utsatt for hets og utskjelling, og kalt snyltere og voldsmenn i norsk presse.» Og det gjorde hun. Jeg tenkte der jeg satt at sannelig kan Kvinner Kan brukes til så mangt; her fikk kvinnene virkelig en kanal rett inn til makta.

Mange år senere møtte jeg denne kvinnen igjen. Jeg var på en kulturfestival da hun ropte på meg, ga meg en klem og sa: «Inger Sylvia, jeg vil fortelle deg at Kvinner Kan har betydd så mye positivt i livet mitt og jeg vil takke Norsk Folkehjelp for at jeg har fått vært med på dette.» Det var noen tårer som rant da.

KVINNERKAN PÅ MOTTAK. Norsk Folkehjelp holdt etter hvert også kurs for beboerne på asylmottakene vi driftet. Det første ble arrangert på Dikemark. Vi hadde med fire tolker, og det ble fullstendig kaos. Deltakerne snakket i munnen på hverandre, tolkene oversatte i munnen på hverandre og barn føk ut og inn. Jeg beundret de to instruktørene, Arbeiderpartiets Ann-Marit Sæbønes og Nina Hansen, for at de klarte å beholde roen. Men interessant var det.

Om de fleste ikke fikk så mye teoretisk ut av kurset, ga deltakerne uttrykk for at det

var godt å få noe annet å tenke på enn tilværelsen på mottaket der det meste sirklet rundt om når svaret fra UDI kom. Men én fikk utbytte av kurset, en ung kvinne fra Sri Lanka som hadde bodd på mottaket i mange år sammen med sin mor. Henne hadde jeg en lang samtale med i etterkant. Hun snakket flytende norsk, gikk i siste klasse på videregående, og var aktivt medlem i Norsk Folkehjelp Asker og Bærum.

Da vi neste gang arrangerte kurs for kvinnene på Dikemark hadde vi fått midler fra IMDi, slik at vi kunne leie kurslokaler og holde kurset utenfor mottaket. Det var viktig at kvinnene fikk muligheten til å få et avbrekk i hverdagen. Da dagen opprant og bussen fra Dikemark ankom Leangkollen, var det en selvskreven deltaker som manglet. Den unge kvinnen fra Sri Lanka var sendt ut fra Norge. Folkehjelpas Marit Hernæs har i alle år jobbet for at hun skulle komme tilbake, nå senest som student, men har foreløpig ikke lykket.

Den samme Marit hadde laget en video med musikk fra de kantene av verden hvor deltakerne kom fra. I hver pause danset vi etter musikkvideoene. Det var fantastisk å se gleden hos disse kvinnene som til daglig hadde det tøft.

SAMARBEIDET MED FAGFORBUNDET. I 2007 startet Folkehjelpa et samarbeid med Fagforbundet om Kvinner Kan. Forbundet ville ha flere kvinner med innvandrerbakgrunn som tillitsvalgte, noe som harmonerte godt med vårt mål om å øke kvinnenes deltakelse i samfunns- og organisasjonsliv. Vi hadde allerede i flere år fått både økonomisk og faglig støtte fra Fagforbundet til inkluderingsprosjekter.

Ett år etter hadde forbundet holdt presentasjoner om kurset i 17 av sine 19 fylkeskretser. Sammen kurset vi tillitsvalgte i Oslo, Drammen, Sandefjord, Tromsø, Kirkenes, Fredrikstad, Sandnes/Stavanger og Kristiansund. Sylvi Nergård, Hans-Kristian Stenestø og Moza-Mawazo Mwilima Mbamba var blant dem som bidro til at kursene ble gode tiltak for kvinnene i forbundet.

En fast post på programmet ble nå Arbeidslivets rettigheter og plikter, med innledere fra Fagforbundet. Etter hvert begynte vi også å bruke JURK [Juridisk rådgivning for kvinner] som innledere til temaet.

BRUK STEMMERETTEN! Det har vært et demokratisk problem at så få innvandrere stemmer ved valg. Derfor er demokrati og bruk av stemmeretten et viktig element i Kvinner Kan-kursene. I 2011 valgte vi å gå litt lenger – vi satset på et eget prosjekt kalt Kvinner Kan og valgdeltakelse. Hovedmålet var å øke minoritetskvinnens deltakelse i kommunevalget 2011. Vi gjennomførte en rekke møter om valgdeltakelse, integrering, likestilling og nettverksbygging.

Da terrorangrepet skjedde 22. juli, ble Norsk Folkehjelp og mange av våre samarbeidspartnere hardt rammet. Vi vurderte å stoppe prosjektet, men i tida etterpå ble demokrati og deltakelse sentrale begreper i den offentlige debatten, og vi valgte å fortsette. Interessen og tilbakemeldingene fra møtene bekreftet at det å skape arenaer for dialog, forståelse og samhandling var viktigere enn noen sinne.

Valgmøtene våre samlet 900 personer på totalt 17 valgmøter, og rundt 100 politikere traff representanter fra ulike minoritetsmiljøer. I hovedstaden var det Norsk Folkehjelp Oslo som sto for valgmøtene, ofte i samarbeid med Somaliland Woman Solidarity.

NOEN MINNEVERDIGE KURS. Jeg husker godt et Kvinner Kan-kurs i Tromsø der vi hadde

GODE TILBAKEMELDINGER: Mange har gitt uttrykk for at noe av det viktigste med Kvinner Kan-metodikken er at deltakerne er aktivt med i hele gjennomføringen. De er ikke bare passive mottakere av informasjon om kvinneverettigheter og det norske samfunnet. Fra venstre: Maria Isabel, Andrea Alarcon, Marja Lundell og Nivin Mohammed på kurs for nye instruktører i Oslo. FOTO: PERNIAN SHAFIEI

NYE INSTRUKTØRER: I 2004 kom *Kvinner Kan* også i gang i Norge. Rundt 2000 minoritetskvinner har til nå deltatt på nasjonale kurs. Her er det nye instruktører som får opplæring i Bergen i oktober 2019. FOTO: NORSK FOLKEHJELP

deltakere fra 13 ulike nasjoner. De viste et stort engasjement fra første øyeblikk, og vi hadde det ustyrtelig morsomt. Vi gjennomførte debatter med kvinnene i rollene som forskjellige politikere. Maimuna Sey (nå ansatt i Folkehjelpa) var strålende som Siv Jensen. En av deltakerne var politikvinne. Hun fortalte at når hun møtte noen og sa at hun jobbet i politiet, trodde alle at hun var renholder i etaten.

På et kurs i Drammen var det mange kvinner med afrikansk bakgrunn, blant andre Lola Awoyemi som var medlem av Arbeiderpartiet og jobbet med regnskap i kommunen. Hun var veldig engasjert og ble senere med oss til Beograd i 2007 da vi arrangerte verdenskonferansen *Women Can Do It* (WCDI). Hun sa etterpå: «Jeg ser klart at kvinnene som deltok på kurset fikk et puff til å engasjere seg mer i lokalmiljøet, og hvor viktig nettver-

ket vi fikk er for kvinnene.»

Noen av de afrikanske kvinnene som deltok på kurset i Drammen tok i etterkant av kurset kontakt med mediene og fortalte at de på grunn av sin hudfarge ofte ble antastet av norske menn. De fant dette både ubehagelig og diskriminerende. Ett innslag ble vist på nyhetene.

UTSATT FOR TRAKASSERING. Sammen med Fagforbundet og Kvinnenettverket bestemte vi oss for å holde to kurs for somaliske kvinner. Ett for dem som ikke snakket godt norsk; det andre for unge kvinner som hadde vokst opp her i landet. Etter kurset ble de unge kvinnene intervjuet av ukebladet *Henne*. Der fortalte de om hvordan det føltes å bli omtalt i mediene som udugelige og kriminelle. «Vi er vanlige unge kvinner som studerer og går på skole», sier de i bladet, «og

er lei fokuseringen på hijab, arrangerte ekte-skap og kjønnslemlesting.»

På kursene våre har vi møtt kvinner som forteller at de er blitt spyttet på, skjelt ut på åpen gate og følt seg oversett når de ber om hjelp i butikken. Få, om ingen, har norske venner. Mange snakker dårlig norsk. Derfor er det viktig, som et ledd i *Kvinner Kan*, at vi også får på plass lokale kvinnenettverk. Dette har vi ikke vært gode nok på, med noen hederlige unntak, som Kvinnenettverket i Sør-Odal (se egen artikkel).

Når vi ser oss tilbake, kan vi fastslå at vi har hatt kurs i alle landets fylker. Det er ingen tvil om at behovet for sterke kvinnenettverk på tvers av kulturer og landegrenser er like stort i dag som for 20 år siden. Men vi må alltid se på *Kvinner Kan*-metoden med kritisk blick, og vi må aldri stagnere. Vi må utvikle og tilpasse aktiviteten til dagens kvinner. ►

Slipp minoritetskvinnene fram!

For likestillingen i Norge er det viktig at kvinners stemmer blir hørt og har sin naturlige plass i arbeidslivet, politikken og i samfunnet for øvrig. Vi er på god vei, men det gjelder ikke alle kvinner. Det er derfor vi i Norsk Folkehjelp engasjerer oss i arbeidet og kampen for et likestilt samfunn også for minoritetskvinnene. Like muligheter og rettigheter for alle skal ikke bare være ord.

CAMILLA PEACE SUNDVOLL OG LISE MENSNER,
ansvarlige for Kvinner Kan i Norsk Folkehjelp [tekst]

Synliggjøring av minoritetskvinners ressurser og erfaringer er for oss en viktig oppgave. Dagens omtale av minoritetskvinner i mediene er ofte konsentrert om problemer, og er lite løsningsorientert. Vi ønsker å legge til rette for at kvinnene selv blir talspersoner for egne liv i Norge. For å ha mot til å stå fram, trengs trening og opplæring. Vårt fremste verktøy for deltakelse er å formidle kunnskap om det norske samfunnet og bidra til motivasjon gjennom Kvinner Kan-aktiviteter. Selv etter 20 år er denne metoden brennaktuell og klarer å møte dagens utfordringer.

Det å føle seg inkludert og ha tilhørighet til lokalsamfunnet er viktig for å ha en god framtid i Norge. Integrering er ikke bare å lære om norsk språk og norsk kultur. Det handler også om relasjonsbygging og nettverk. Reell integrering skjer der du bor, og Norsk Folkehjelps lokallag finnes i over 100 kommuner rundt om i landet. Våre lag har daglig en viktig rolle i å skape møteplasser for god integrering.

SKREDDERSYDDE TILBUD. Dagens Kvinner Kan-aktiviteter, med kurs og oppfølgingstilbud, bygger på erfaringer og inspirasjon fra begynnelsen av 2000-tallet. Troen på at kompetanseheving og nettverksbygging har en god effekt på mestringsevne og deltakelse henter vi blant annet fra uttalelser fra kvinnene selv, erfarne instruktører og våre samarbeidspartnere. I disse koronatider har tilbudet utviklet seg til å omfatte digitale selvhjelpsaktiviteter i form av samtalegrupper, samt turgrupper rettet mot minoritetskvinner.

For å få den ønskede kvaliteten på våre Kvinner Kan-aktiviteter, er vi avhengig av godt skolerte instruktører og et tett samarbeid med fageksperter fra det offentlige og fra frivillige organisasjoner. Samarbeidsmodellen vi har utviklet inneholder fagressurser fra

BYGGER SELVTILLIT: Gjennom ulike Kvinner Kan-aktiviteter kan minoritetskvinner lære om norsk språk og kultur, bygge nettverk og bli talspersoner for egne liv i Norge. FOTO: NORSK FOLKEHJELP

blant annet Fagforbundet, JURK – Juridisk rådgivning for kvinner, Stiftelsen Amatheia, Tverrkulturell Helseinformasjon, LINK Oslo, Selvhjelp Norge og Multikulturelt initiativ og ressursnettverk. Denne modellen gir en mulighet til i større grad å skreddersy tilbudet.

GODE SAMARBEIDSPARTNERE. Viktige aktører for å nå ut til kvinner med minoritetsbakgrunn er våre mangeårige samarbeidspartnere i Jobbsjansen, Flyktningtjenesten, og introduksjonsprogrammene og voksenopplæringen i kommunene. Det har vist seg at Kvinner Kan-aktiviteter er godt egnet som et fast supplement til deres ordinære undervisningsplan. Målet framover er at Kvinner Kan skal være et tilbud til flest mulig deltakere i kvalifiseringstjenestene. Det har vært spennende å se hvordan en frivillig organisasjon kan tilby innovative tiltak som fyller gap der kommunen selv ikke har kapasitet, og bidrar til et helhetlig tilbud for minoritetskvinner.

Etter at kvinnene har deltatt i Kvinner Kan-aktiviteter har de fortalt at de opplever større grad av mestring og selvtillit. De trekker fram at det å åpent kunne dele erfaringer innenfor

trygge rammer gir større grad av mot og tro på at de selv kan bidra.

LAGER MØTEPLASSER. Den beste måten å synliggjøre minoritetskvinnenes erfaringer på, er at kvinnene selv formidler egne utfordringer og fronter sine saker.

Pandemien har virkelig aktualisert behovet for møteplasser. Ensomhet og sosial isolasjon for en sårbar gruppe kvinner førte til at vi igangsatte digitale selvhjelpsgrupper – Et pusterom – for kvinner med minoritetsbakgrunn. Kvinnene møtes digitalt en gang i uka over fem uker. Det opprinnelige målet var å gi covid-19-relatert informasjon, men det ble raskt avdekket at behovet var langt større enn informasjon om pandemien.

Ut på tur aldri sur: Høsten 2020 startet vi opp med Folketur i regi av vårt lokallag Kristiania. Annenhver søndag møtes kvinner fra kvalifiseringstjenestene i Oslo og omegn og frivillige turkompiser fra lokallaget. Her er målet fysisk aktivitet, å bli kjent med andre deler av byen vår og selvsagt norsk trening.

Etter 20 år er Kvinner Kan i sin beste alder, har masse energi, pågangsmot, er uredde og klar til å kaste seg ut i nye utfordringer.

Derfor valgte vi Kvinner Kan

Norsk Folkehjelp har samarbeidet med Jobbsjansen siden 2015. Vi har derfor spurt Jobbsjansen Stovner, Jobbsjansen Asker og Jobbsjansen Sagene, om hvorfor de valgte nettopp Kvinner Kan for sine deltakere.

ELISABETH LARSEN

Teamleder Jobbsjansen,
Nav Stovner

– Hvorfor ble Kvinner Kan valgt som tiltak for deres deltakere?

– Vi valgte Kvinner Kan fordi det er et spennende kurs som favner mange relevante temaer for målgruppa vår. Problemstillingene diskuteres med deltakerne, og blir ikke bare lagt fram for dem. Kvinner Kan har et godt pedagogisk oppsett som gjør det lett å følge med, med ulike aktiviteter og øvelser underveis. Dette har gjort kurset populært hos oss. Kvinnene føler seg sett og hørt.

– Hvorfor synes du at Kvinner Kan passer inn som en kompetansehevende komponent i kvalifiseringstilbudet deres?

– Fordi kursene tar opp spørsmål som er viktige for kvinner på veien mot å skaffe seg en jobb – temaer om kultur, arbeidsliv og det norske samfunnet. Når kvinnene øker sin forståelse på disse områdene, kan de møte arbeidslivet på en bedre måte.

– Hvilket utbytte får kvinnene av kursene, temasamlingene, turgruppene og de digitale samtalegruppene?

– Deltakerne får bedre selvtillit, økte kunnskaper og større motivasjon for å nå sine mål om å ta utdanning eller å komme seg ut i arbeidslivet.

HEIDI ANNETTE SANDBERG

Tiltakskonsulent og Jobbsjanseskoordinator, Nav Sagene

– Hvorfor ble Kvinner Kan valgt som tiltak for deres deltakere?

– Vi valgte Kvinner Kan-kurs fordi de gir kvinnene kunnskap og innsikt om arbeids- og samfunnsliv, presentert på en god og lettfattelig måte.

– Hvorfor synes du at Kvinner Kan passer inn som en kompetansehevende komponent i kvalifiseringstilbudet deres?

– Kvinner Kan-kurset passer inn fordi det har fokus på arbeidsliv og gir deltakerne kunnskap om sine rettigheter og muligheter. Samtidig er det en sosial møteplass der kvinnene kan danne verdifulle nettverk.

– Hvilket utbytte får kvinnene av kursene, temasamlingene, turgruppene og de digitale samtalegruppene?

– Vår erfaring er at deltakerne har hatt et stort utbytte av alle aktivitetene. Spesielt innvandrerkvinner som har svakt sosialt nettverk, liten kjennskap til sitt lokalmiljø, og mangler arbeidserfaring og kunnskap om norsk kultur og samfunnsliv. Vi ser at de etter kurset har fått styrket selvtillit, kompetanse og bevissthet om sine muligheter til å være aktive aktører i norsk arbeids- og samfunnsliv.

SILJE SETRANG FEVIK

Veileder Jobbsjansen
Nav Asker

– Hvorfor ble Kvinner Kan valgt som tiltak for deres deltakere?

Innholdet i kurset er uten tvil relevant for vår målgruppe. Kurset som var planlagt høsten 2020 måtte dessverre avlyses på grunn av smitteverntiltak, men vi fikk god respons og mange av kvinnene som fikk tilbud så fram til å delta.

– Hvorfor synes du at Kvinner Kan passer inn som en kompetansehevende komponent i kvalifiseringstilbudet deres?

– En veldig viktig del av veiledningsarbeidet vårt i Jobbsjansen handler om motivasjon, å tro på seg selv og tørre å drømme. Temaer som nettverksbygging, kommunikasjon og konfliktløsning, samt rettigheter og plikter i arbeidslivet, er derfor viktige elementer som kan være med på å heve deltakernes generelle kompetanse som arbeidssøkere og etter hvert arbeidstakere.

– Hvilket utbytte får kvinnene av kursene, temasamlingene, turgruppene og de digitale samtalegruppene?

– De digitale samtalegruppene Et pusterom i fjor høst var et veldig populært tilbud, og mange av dem som deltok ønsket en mulighet til å fortsette med tilbudet over en lengre periode.

JOBBSJANSEN er et Nav-tiltak støttet av IMDi, og har som mål å få flere innvandrere ut i jobb. Prosjektet er et kvalifiseringsprogram på heltid, der målet er overgang til arbeid eller utdanning. Målgruppa er hjemmевærende kvinner med innvandrerbakgrunn, mellom 18 og 55 år, som ikke er avhengig av sosialhjelp eller har andre ytelser fra Nav, eller enslige forsørgere i samme aldersgruppe som mottar overgangsstonad.

i

Kvinnenettverket i Sør-

En høstdag på Union Station i Washington DC i 1966 klarer ikke den 22-år gamle Stavanger-jenta Grete Ravn Omdal å ta øynene fra en ung mor som bærer på en baby i en papirpose. – Det var en enorm tankevekker og førte til en slags politisk oppvåkning hos meg, erindrer Ravn Omdal, som studerte språk i USA på slutten av 60-tallet.

KAREN GJERMUNDROD [tekst og foto]

Etter studiene flyttet hun og ektemannen til Finnmark i 1970. Der møtte de den samiske kulturen, midt i en viktig tid der det skjedde mye internasjonalt og politisk, som blant annet Nei til EF, kvinnekampen og Vietnamkrigen.

Senere flyttet lærerparet sørover og fikk tre barn. På samme tid begynte lysten til å jobbe ute i verden å vokse. Barnefamilien flyttet til Kenya på midten av 80-tallet og jobbet som fredskorpsarbeidere i fire år.

LØRDAGSKAFEEN. Vaffellukta brer seg i rådhuskantina på Skarnes, administrasjonssentret i hedmarkskommunen Sør-Odal. Suad fra Eritrea har god kontroll på stekinga denne lørdagen, og tre fulle brett står linet opp ved siden av nytraktet kaffe og saftkanner. Det er Prøysen-forestilling i biblioteket, og barnefamilier vil snart fylle lokalet.

Lørdagskafeen arrangeres fast hver måned. Flere fra Kvinnenettverket i Sør-Odal er på plass denne lørdagen, også lederen og ildsjelen Grete Ravn Omdal.

– Hvordan går det med deg, spør hun,

DRIFTIG DAME: Kvinnenettverket i den lille kommunen Sør-Odal er unikt på landsbasis. Mye takket være drivkraften til lederen Grete Ravn Omdal.

mens hun hjelper den somaliske alenemoren Sara med å kle av de to små barna. Sara er bosatt et godt stykke utenfor sentrum, noe som er krevende i hverdagen.

KVINNER KAN. – Det hele startet med at Norsk Folkehjelp arrangerte Kvinner Kan-kurs. Jeg ble interessert og spurte om vi ikke kunne få til noe i mitt lokalsamfunn, sier Grete.

Målet med kurset var å bevisstgjøre og bygge opp kvinner til å tro på seg selv, og gi dem motivasjon til å endre livene sine. Snart ble det avholdt et Kvinner Kan-kurs for Soroptimistene i Sør-Odal i regi av Norsk Folkehjelp.

– Dette satte i gang tankene hos oss som deltok og skapte et ønske om å gjøre noe for innvandrerkvinnene, forteller hun. – Vi fant fort ut at vi måtte bli større. Det var mange oppgaver og mange kvinner og barn som trengte oppfølging. Dermed etablerte vi et

OVERSKUDD: – Vi er besteforeldregenerasjonen og har fri på dagtid og overskudd til å hjelpe. Her er Mona Årnes med søstrene Noor [2] og Limar [4] på fanget.

samarbeid mellom Frivilligsentralen, Sanitetskvinnene, Kirken, Soroptimistene og andre frivillige. Dette er beina Kvinnenettverket i Sør-Odal står på.

MYE Å LÆRE. Kvinnenettverket arrangerer med jevne mellomrom temakvelder om alt

Odal

fra økonomi, kosthold og søppelhåndtering til helsesystemet og andre områder som er viktig for kvinnene. Sammen med Norske Kvinners Sanitetsforening arrangerer de også Motherhood-kurs.

– Vi begynte i det små med å gå trilleturer sammen med kvinner som hadde babyer. Som ny i Norge er det mye å lære, sier Grete.

Noe annet Kvinnenettverket har prioritert de seneste årene er at barna får delta i fritidsaktiviteter.

– I år har vi sørget for at 23 barn får svømmekurs, forteller hun.

Kvinnenettverket samarbeider også med et lokalt idrettslag og sørger for at 12 barn er med på allidrett der. Da er skyss og logistikk er en stor del av jobben.

EN STOR RESSURS. Ravn Omdal påpeker at hjelpeapparatet ikke alltid er godt nok forberedt og oppmerksom på traumene enkelte innvandrere og flyktninger bærer på.

– Det kan være en utfordring hvordan vi møter dette, både skole, barnehage, mot-taksapparat og andre. Det går ikke alltid den strake landevegen. Da prøver vi å støtte dem som strever litt ekstra, forteller den engasjerte 75-åringen.

Kvinnenettverket bistår ofte når det gjelder NAV, som å bli med i møter eller å hjelpe til med tolkning av brev og vedtak. I det utvidede nettverket har tre-fire personer gjort en kjempeinnsats for at innvandrere skal få kjøreopplæring, noe det har vært rift om.

Andre vellykkede tiltak som administreres av Kvinnenettverket er leksehjelp. 13 pensjonerte lærere fra kommunen ruller med å stille opp fire og fire ukentlig for voksne innvandrere i grunnskole- og videregående opplæring.

Det frivillige arbeidet Grete Ravn Omdal yter i Kvinnenettverket gir henne mye.

– Spesielt ungene gir meg masse styrke. Vi setter grenser og er strenge når det er nødvendig, og så gir og får vi mengder av kjærlighet og glede tilbake, smiler den glødende lederen.

UTDRAG FRA ARTIKKEL TIDLIGERE PUBLISERT I UTROP
(18.2.2020)

Eit godt verktøy for integrering

Kvinner Kan er eit av dei beste verktøya vi har for å få kvinner til å delta i politikk og samfunnsliv. Eg begynte å jobba i Norsk Folkehjelp i 1996 som distriktssekretær, som det heitte den gongen. Kvinner Kan-metodikken var eg godt kjent med, som ein av dei første instruktørane Arbeidarpartiet skulerte på slutten av 80-talet.

ÅSE VAKSINEN SÆLENSMINDE,

Kvinner Kan-instruktør, tidligere ansatt i Norsk Folkehjelp [tekst]

Kvinner Kan internasjonalt vart organisert gjennom partnerane til Norsk Folkehjelp rundt om i verda. Eg veit at desse kursa har vore med og styrka kvinner i politikken i mange land. Fleire av deltakarane har fått sentrale posisjonar i politikken.

Sjølv var eg heldig som fekk delta fleire gonger som instruktør på Balkan. Det var ei oppleving, ikkje minst å sjå kor viktig det er at kvinner får nye nettverk, og lærer seg teknikkar for å takle ulike og vanskelege saker i politikk og samfunnsliv.

Kvinnene som deltok kom frå alle samfunnslag. Det var kvinner med høg utdanning, kvinner frå fagrørsla og kvinner som var politisk engasjert. Felles for dei alle var at dei ville vera med og endra samfunnet, med meir demokrati, likestilling og eit betre velferdssystem.

Seinare starta Folkehjelpa opp med Kvinner Kan-kurs for innvandrarkvinner her heime. Vi visste at kvinnene sleit med å få jobb og innpass i samfunnet. På desse kursa har eg òg vore heldig som har fått vera kursleiar. Det er viktig for kvinner med minoritetsbakgrunn å få høve til å lære om korleis det norske samfunnet er. Lære seg teknikkar for å ta ordet i større forsamlingar, nettverksbygging og få auka sjølvtrillit. Vi prøver også alltid å motivere deltakarane til å delta i samfunnet og i Norsk Folkehjelp der vi har lokallag.

Eg har fått mange «vitnesbyrd» frå

deltakarar som har vore vonde å høyra på. For eksempel ho som fortalte om at ho måtte yte seksuelle tenester for å halde på jobben. Eller ho som fortalte om flukta frå familien då dei ville gifte bort søstera på 11 år til ein gammal mann på 60 år.

Eg tenkjer på alle dei modige kvinnene eg har møtt i desse åra. Kvinner som går på kurs for å få påverknad på eige liv, tore å ta ordet i klasserommet eller på arbeidsplassen. Kvinner som skjønar at for å påverke samfunnet må ein delta både politisk og i samfunnet generelt. Kvinner som vert gode rollemodellar for døtrer og andre kvinner. Eg er stolt over å ha vore ein liten del av desse kursa.

MED FRA STARTEN: Åse Vaksinen Sælensminde har vært Kvinner Kan-instruktør helt fra starten på slutten av 80-tallet. Hun holder fremdeles kurs for minoritetskvinner i Norge. FOTO: THERESE NORDHUS LIEN

DANSEGLEDE: Under avslutningen på Kvinner Kan-kurset i den etiopiske hovedstaden Addis Ababa i 2009, ble den vellykkede gjennomføringen feiret med dans. FOTO: HENRIK STABELL

Kvinner Kan i mange land

Da Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet innledet et samarbeid med Norsk Folkehjelp i 2001 om Kvinner Kan, hadde de allerede i flere år gitt pengestøtte til Folkehjelpas kvinneprosjekter i Sørlege Afrika. Nå ønsket de å bidra med noe mer enn finansiell støtte.

ASGERD VETLEJORD, *Kvinner Kan-instruktør, tidligere ansatt i Norsk Folkehjelp [tekst]*

Allerede på 1980-tallet hadde Kvinnenettverket utviklet programmet Kvinner Kan og laget en kursmanual spesielt rettet mot kvinner. Målet var å få flere kvinner til å bli aktive i politikken. Gjennom Norsk Folkehjelps arbeid på Balkan under og etter krigen fra 1991 til 1995, ble det synliggjort at kvinnene der tok lite del i beslutningsprosesser og politisk arbeid. For eksempel var det ingen kvinner

med i fredsforhandlingene som førte til Dayton-avtalen i november 1995.

De første kursene ble avholdt i Bosnia-Hercegovina, Serbia og Kosovo i 2001. Kursene ble planlagt i samarbeid med lokale partnerorganisasjoner, og Arbeiderpartiet stilte med godt skolerte og dyktige instruktører. Kursene var vellykkede, og deltakerne ønsket mer. Det ble laget en Kvinner Kan-modell med opplæring av lokale instruktører, etterfulgt av konkrete aktiviteter etter kursene. Allerede i 2002 ble Kvinner Kan intro-

MILEPÆL: Den globale Kvinner Kan-konferansen i Beograd

duert i Albania, Makedonia og Montenegro, og i 2006 i Kroatia.

NÅDDE 60 000 KVINNER. Ryktene om at Kvinner Kan var et tiltak som engasjerte og motiverte kvinner til deltakelse i politikk og organisasjonsliv, spredte seg til andre land. Norsk Folkehjelp jobbet i. I 2003 startet kursene i Nordvest-Russland, Angola, Rwanda og Sør-Afrika. I 2011 lanserte Kvinner Kan – støttet av Fagforbundet – en treårig kampanje i Libanon for å øke den politiske deltakelsen

ad i november 2007 samlet 145 deltakere fra 25 land. Konferansen ble støttet av norsk UD, og Norsk Folkehjelp Balkan var vertskap. FOTO: NORSK FOLKEHJELP

fra palestinske og libanesiske kvinner, og ikke minst samarbeidet mellom dem.

I 2014 var det 25 land som hadde hatt Kvinner Kan i programporteføljen sin. Ved utgangen av 2017 ble det anslått at cirka 60 000 kvinner hadde deltatt på Kvinner Kan-kurs. Det var utdannet rundt 2500 lokale instruktører, og arrangert flere tusen lokale aktiviteter og kampanjer, der også mange menn deltok. På Balkan anslås det at hele 100 000 personer var involvert i Kvinner Kan-aktiviteter i perioden 2001–2009.

MÅLGRUPPER OG RESULTATER. Målgruppene har variert fra land til land, men generelt er deltakerne kvinner som allerede er aktive eller som ønsker å bli aktive i samfunnslivet, i politiske partier, medier, fagforeninger, sivilsamfunnsorganisasjoner, samt offentlig ansatte. Felles er at kvinnene ønsker å bidra til endring, som bedre levekår og medbestemmelse for kvinner og familiene deres.

I noen land har det blitt arrangert Kvinner Kan-kurs for spesielle målgrupper, som poli-

tikere, journalister og forretningskvinner. En egen manual for ungdom, både gutter og jenter, kalt Ungdom Kan [Youth Can Do It], ble laget i 2007 av Kristin Eskeland, og har spesielt blitt brukt i Sørlege Afrika og i Libanon.

Mange kvinner har blitt motivert til å ta del i politisk arbeid. Mange har fått lederstillinger i offentlige og private bedrifter, medier, jordbrukskollektiver og interesseorganisasjoner. De har fått ny kunnskap om ledelse og nye måter å kommunisere på. Et flertall ►

SÆRTRYKK: Kvinner Kan

av deltakerne sier at de har fått økt kunnskap om likestilling og menneskerettigheter, og at de i større grad tar de egne valg når det gjelder utdanning og jobb.

DET STARTET PÅ BALKAN. I 2001 var det fortsatt store motsetninger mellom etniske grupper på Balkan, både innad og på tvers av landegrenser i kjølvannet av krigen. Kvinner Kan organiserte årlige regionale erfaringskonferanser der kvinner fra sju land møttes. For mange ble dette svært vanskelige møter. I starten av den første konferansen i Beograd i 2003 var det ikke lett å få i gang samtaler og diskusjoner mellom de ulike gruppene. Løsningen viste seg å være sang og musikk fra felles kulturbakgrunn. Under middagen den første kvelden begynte en av kvinnene å synge, litt lavmælt i starten, men så stemte andre i, og litt etter litt sang de fleste. Så begynte de å danse. Alle kunne de samme sangene fordi de jo hadde levd i samme land i årtier. Neste morgen var stemningen en helt annen. Nå kunne de begynne å snakke sammen.

Sju år på rad ble det holdt regionale konferanser, én gang i hvert land. For de fleste kvinnene var dette første gang de reiste til nabolandet etter krigen. Det var en stor fordel å ha et felles språk, for alle kunne ett eller flere av språkene bosnisk/kroatisk/serbisk/montenegrinsk og albansk.

Fra 2001 til 2009 har Kvinner Kan bidratt til en betydelig økning av antall kvinner i politiske og offentlige beslutningsorganer, spesielt lokalt. Politiske partier i alle land har innført kjønnskvoteering, unntatt i Montenegro. Mange av dem har også opprettet kvinneforum. Bortsett fra Kroatia og Montenegro har alle landene innført likestillingslover. I Serbia økte antall kvinner i parlamentet fra 27 i 2000 til 53 i 2009. Et annet viktig resultat er at kvinner har blitt mer synlige i media, og kvinnelige journalister har fått større plass til dekning av saker om likestilling og rettigheter for kvinner.

POSITIVE ETTERVIRKNINGER I MOSAMBIK.

I perioden 2007–2017 deltok 3500 kvinner på Kvinner Kan-kurs. 100 kvinner fikk opplæring som instruktører. Kursene fikk positive ettervirkninger, og 520 av deltakerne fikk senere lederstillinger i offentlig og privat virksomhet. Flere har blitt ledere i jordbrukskollektivet de er medlemmer i.

MOSAMBIK: Fornøyde deltakere på Kvinner Kan-kurs for instruktører i Cabo Delgado i november 2017. I løpet av en tiårsperiode deltok 3500 kvinner på kurs, og hundre av dem fikk opplæring som instruktører. FOTO: NORSK FOLKEHJELP

SØR-SUDAN: Da den nye staten skulle bygges, var Kvinner Kan et godt hjelpemiddel for å styrke sørsudanske kvinners innflytelse. En av frontfigurene var Mary Apai, her på Kvinner Kan-kurs i februar 2008. FOTO: HENRIK STABELL

Mange av kursdeltakerne er bønder tilknyttet små jordbrukskollektiver. De som ikke kan lese og skrive har fått hjelp til å lære dette. Det betyr at de har kunnet åpne egen bankkonto og kan forsørge seg selv og familien ved å selge frukt og grønnsaker.

Et godt eksempel er Rafina Caba fra Cabo Delgado. Hun er gift og har en liten sønn.

Før hun ble engasjert i Kvinner Kan, var hun avhengig av mannen og måtte alltid be om penger når det var noe som skulle kjøpes. Etter kurset startet hun egen business med

å selge stein for husbygging. Hun startet også en mikrokredittgruppe, og er nå president i kooperativet familien er medlem i.

I 2017 ble det arrangert en tiårsmarkering gjennom en stor nasjonal konferanse.

GLIF-ENE I ANGOLA. På det første Kvinner Kan-kurset i 2003 deltok fem kvinner. Dette ble starten på organisasjonen Grupo Liderança e Feminina (GLIF). Kvinnene fortalte: «Etter kurset visste vi ikke hva vi skulle gjøre, så vi startet et lite prosjekt der vi lærte opp kvinner fra ulike steder i provinsen, fra både byen og landsbygda, i ledelse, kommunikasjon og likestilling. I starten skjønnte de ikke hva vi snakket om, og vi strevde med å holde 20 kvinner samlet. Men plutselig skjønnte de det, og de begynte å samle andre kvinner for å snakke om hvordan kvinner hadde det. Vi var spesielt opptatt av hiv/aids, at det var tabubelagt å snakke om dette, og om at kvinner har rett til å leve et liv uten å bli banket opp og seksuelt trakassert.»

Testsentre for hiv/aids ble åpnet i flere provinser etter press fra GLIF. I 2007 fikk organisasjonen en avlegger, Glifhinas (de små gliffene), som var døtre og sønner av kvinnene som startet GLIF. Glifhinhas tar opp seksuell trakassering på skoler og utendørs markedsplasser, arrangerer store årlige demonstrasjoner for å spre informasjon, og har fått gjennomslag for at innsats mot seksuell trakassering har blitt en del av pensum på skolene.

SAMLING I BEOGRAD. I 2007 var Kvinner Kan på sitt største og mest aktive siden starten i 2001. Hele 20 av Norsk Folkehjelps programland drev Kvinner Kan-aktiviteter. Utenriksdepartementet ga midler til en global Women Can Do it-konferanse som ble holdt i Beograd i november 2007. Norsk Folkehjelp Balkan var tilrettelegger og vertskap for 145 deltakere fra 25 land, blant dem barne- og likestillingsminister Manuela Ramin-Osmundsen.

Konferansen, som varte i tre dager, var inspirerende og lærerik. Det ble delt erfaringer og knyttet kontakter på tvers av land og kontinenter. Mange var overrasket over at det var så mange fellestrekk i kvinners situasjon og utfordringer, og at det var så mye å lære av hverandre. Deltakerne fikk vist hvordan de hadde gjort Kvinner Kan til sitt eget verktøy, enten det var alfabetiseringskurs for småbønder i Mosambik, valgkamp for å få

POST-IT: Kreativ idemyldring er en viktig del av gruppearbeidet og diskusjonene på Kvinner Kan-kursene. FOTO: TRYGVE AUGESTAD

NORGESBESØK: Valgkamp på Grønland i Oslo i 2011. Daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre blir intervjuet av journalist Suzana Mendes, valgobservatør fra Norsk Folkehjelps partnerorganisasjon Forum for Kvinnelige Journalister i Angola. FOTO: ASGERD VETLEJORD

flere kvinner inn i parlamentet i Serbia, eller økt kvinnerepresentasjon i leirkomiteene for palestinske flyktninger i Libanon.

VALG OG VALGKAMP. I forkant av kommune- og fylkestingsvalgene i Norge i 2007

og 2011, ble delegasjoner fra henholdsvis Balkan og Angola invitert til å være her en uke for å følge innspurten av valgkampen i Oslo og omliggende kommuner og overvære selve valgdagen. Delegasjonene var sammensatt av journalister, politikere, offentlig ansatte og representanter for sivilsamfunnet.

KVINNER KAN I DAG. Et viktig mål for Norsk Folkehjelp er at våre lokale samarbeidspartnere får gjennomført de sakene de er opptatt av og at folk får et bedre liv. Kvinner Kan har gitt partnerne våre et verktøy de kan bruke, og som de ser resultater av. Antall år vi har hatt samarbeid om Kvinner Kan i de ulike landene varierer. Balkan, Angola, Nordvest-Russland, Moldova, Hviterussland og Tanzania ble avsluttet fordi Folkehjelpa avviklet arbeidet der. Andre land, som Sør-Afrika og Rwanda, har hatt Kvinner Kan-kurs i flere perioder. I dag er det aktive Kvinner Kan-prosjekter i Sør-Afrika, Mosambik, Zimbabwe og Libanon. Flere andre land, som Sør-Sudan og Irak, har planer om å starte opp igjen.

Kvinner Kan vil fortsette, både her hjemme og ute i verden. Som vi alltid har gjort i løpet av disse 20 årene, tilpasser vi metodikken til den virkeligheten folk lever i. Derfor går ikke Kvinner Kan ut på dato.

Gjensyn etter 20 år

Våren 2021 arrangerte Norsk Folkehjelp et nettmøte mellom fem kvinner fra fire land på Balkan for å få deres syn på to viktige spørsmål: Hvilken betydning har Kvinner Kan hatt, og er metoden fremdeles aktuell? Konklusjonen var unison: Vi trenger fremdeles programmet, og hadde startet opp igjen på dagen hvis det hadde vært mulig.

Ana Popović Capin

Psykoterapeut, Serbia

«Kvinner Kan endret mitt og mange andre kvinners liv. Feminister og aktivister fikk anledning til å artikulere krav og ønsker. Kvinnelige journalister tok i bruk et nytt språk som tidligere ikke var å finne i mediene og i dagliglivet. De belyste temaer som

arbeidsløshet blant kvinner, kvinner med handicap, og hvordan støtte diskriminerte kvinner i samfunnet.

Jeg var regional Kvinner Kan-koordinator fra 2005, og det er ingen tvil om at programmet forandret meg totalt i en positiv retning. Som Kvinner Kan-instruktører hadde vi oversikt over det som skjedde i mange land over hele verden. Jeg kunne bli oppglødd over endringer i New Zealand. Over hva kvinner i Angola fikk til.

Endelig fikk vi muligheten til å utrette noe i praksis. Før var vi teoretikere som leste og leste, men vi klarte ikke å gjøre noe konkret med de utfordringene vi hadde på Balkan. Nå fikk vi et verktøy som var enkelt å bruke. Kvinner fra alle yrker og alle politiske leirer deltok. Ved hjelp av små, små beløp skjedde det store endringer. Jeg

har ikke opplevd noe lignende, verken før eller siden.

For første gang utfordret kvinnene de politiske rammene og de patriarkalske strukturene. Mange kvinnelige parlamentarikere fikk opplæring. Noen av dem er ministre i dag. Men det betyr ikke at alt er rosenrødt. Selv om vi har over 40 prosent kvinner i det serbiske parlamentet, går vi likevel baklengs. Reell likestilling finnes ikke. De siste årene har rettighetene for gravide kvinner i arbeidslivet blitt dårligere.

Jeg er involvert i kvinneplattformen for utvikling av Serbia som ble etablert i 2016, og støtter flere kvinneorganisasjoner. Men jeg og mange andre aktivister har blitt eldre og trøtttere. Unge aktivister er også slitne. Vi trenger påfyll, og ønsker Kvinner Kan velkommen tilbake.»

Slavića Striković

Leder Women's Action, Montenegro

«Jeg er engasjert i samme organisasjon som for 20 år siden. Jeg har alltid jobbet for kvinners rettigheter, og samarbeidet med Norsk Folkehjelp om Kvinner Kan var starten på en svært fruktbar periode både for meg og organisasjonen. Vi fikk god opplæring av instruktører fra Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet. Programmet ga oss venner for livet.

Det var måten vi jobbet på for å fremme menneskerettigheter og kvinners rettigheter – som jo er to sider av samme sak – som gjorde programmet så bra og viktig.

Kvinner Kan var opphavet til en framvekst av konkret feminisme i Montenegro. Programmet endret språket som ble brukt i mediene og i politikken. Vi samarbeidet med lokale kvinnelige politikere og journalister. En viktig del av opplæringen var at språket, både muntlig og skriftlig, ikke skulle være diskriminerende eller kjønnsstereotypiske. Det beste var at vi fikk skapt et nettverk av kvinner i medier og politikk. Flere av journalistene fra den tida ble redaktører, og har fremdeles et stort engasjement for likestilling.

Til tross for dette er mange av problemstillingene i Kvinner Kan-programmet dessverre fremdeles aktuelle i Montenegro.

Unge journalister kan lite om likestilling, fordi temaet er fraværende i journalistutdanningen. Unge politikere i dag får heller ikke den samme politiske opplæringen som vi fikk gjennom Kvinner Kan, og jeg mener at de trenger det.»

Radmila Žigić

*Leder Fondacija Lara,
Bosnia-Hercegovina*

«Da vi startet Kvinner Kan var ikke likestilling et vanlig tema. Det var utfordrende å slåss mot det stereotypiske kvinnesynet, men nå fikk vi involvert mange kvinner som kjempet for det samme. I tillegg hadde vi akkurat vært gjennom en krig som ødela mye, delt landet og sådd splid mellom folkegrupper. Med Kvinner Kan-programmet samlet vi oss igjen, og trosset landegrensene. Jeg er fortsatt leder i organisasjonen Lara. Vi arbeider i dag etter de samme prinsippene som Kvinner Kan la til grunn, og programmet har hatt en helt avgjørende betydning for alt vi har fått til.

Det er et problem at bosniske kvinner er i mindretall når det gjelder politisk deltakelse. Vi kan lett øke antallet kvinner som blir valgt, men vi har ikke gode nok sosiale tjenester, og et flertall av kvinnene har ubetalt arbeid i hjemmet. En av de viktigste grunnene til manglende likestilling – som Kvinner Kan lærte oss – er at samfunnet ikke legger til rette for balanse mellom privat og profesjonelt liv. Arbeidsløshet gjør det enda verre.

Det er rundt 30 prosent kvinner i parlamentet. De politiske partiene lærer sine medlemmer om politikk, men ikke om likestilling og kvinners rettigheter. De siste årene har vi utdannet mange kvinnelige politikere og vi har alltid brukt Kvinner Kan-manualen. Før var vi mest opptatt av politiske temaer, nå er det viktigste sosial rettferdighet. Og så må vi knytte metoden til konkrete, lokale aktiviteter og kvinnespørsmål.»

Snežana Jakovljević

Leder Sandglass, Serbia

«At vi tok i bruk Kvinner Kan-programmet er det mest betydningsfulle jeg noen gang har vært med på. Jeg er i samme organisasjon som da det hele startet for 20 år siden, og har fremdeles kontakt med noen av de kvinnene vi møtte på kursene.

Vi rettet programmet mot tre målgrupper: journalister, politikere og aktivister. Vi kan se at de frøene vi sådde den gangen fremdeles har noe virkning, blant annet i måten de kvinnelige journalistene presenterer stoffet på. Men vi sliter med den utstrakte bruken av hatefulle ytringer, ikke minst i politikken. Politikerne er

«same shit, new wrapping». De viser et annet ansikt utad i verden enn her hjemme. Du får ikke noe gjennomslag uten å være medlem av Serbias progressive parti. Det er stadig flere som stemmer på partier på ytterste høyre fløy. Vi opplever en stor grad av diskriminering og seksuell vold, og kvinner med minoritetsbakgrunn er særlig utsatt.

Da en gruppe kvinner fra Balkan besøkte Norge i forbindelse med et stortingsvalg, ble vi fascinert av at det var 40 prosent kvinner på Stortinget. Gjennom samtaler med arbeiderpartikvinnene lærte vi hvordan vi burde møte publikum og innbyggerne. Politikerne skulle være folkets tjenere og hjelpe dem.

Kvinner Kan var utrolig viktig for meg og for andre kvinneaktivister i Serbia med sin unike metodikk. Vi har også kommet dit at vi har rundt 40 prosent kvinner i parlamentet, men de har likevel liten innflytelse. Majoriteten av serbiske dommere er nå kvinner. Det hadde absolutt vært en idé å målrette Kvinner Kan igjen mot disse gruppene.»

Vjollca Krasniqi

Master political science, Kosovo

«20 år er både så lang og så kort tid. Jeg bruker fremdeles erfaringene og metodene fra den gangen jeg var engasjert i Kvinner Kan. I faget mitt, i undervisningen på universitetet i Pristina. Kvinner fra akademia og andre områder i samfunnet lærte så mye av hverandre. Vi diskuterte hva det betyr å være kvinne og jobbe med likestilling. Kvinner Kan-metodikken hadde en total ulik tilnærming til temaene enn vi var vant til fra før. Grunnstammen var politisk og sosial rettferdighet.

Nå har vi 30 prosent kvinner i parlamentet i Kosovo. En stadig større andel av kvinnene tar høyere utdanning. Men selv om kvinner i økende grad utfordrer kjønnsrollene, består mange av de tradisjonelle kjønnsmonstrene. Det er masse sexisme både i arbeidsmarkedet og ellers i samfunnet. Vold mot kvinner har økt, spesielt nå under pandemien, og hjemmet

er for mange kvinner ikke et sikkert sted. Vi har innført en lov som forbyr vold mot kvinner, men den har liten betydning i det virkelige livet.

30 prosent av kvinnene er arbeidsløse – da er det ikke lett å bli selvstendig. Men alt er ikke helsvart. Landets president er kvinne, og vi har seks kvinnelige ministre – riktignok med ansvaret for 'de myke sakene'.

Kort oppsummert: Vi har fremdeles bruk for Kvinner Kan, skal likestillingen få et sterkere fotfeste. Det kommer både den enkelte kvinnen og samfunnet som helhet til gode.»

– Ved å bake brød **var jeg med på freds- arbeidet**

Jeg er leder for en katolsk kvinnegruppe. Jeg vil fortelle dere om dagene med «Joao». «Joao» var en bombe. Når noen sa at «Joao» hadde falt, visste vi at en bombe hadde eksplodert. Den massakrerte, og alt ble ødelagt. Min historie hendte på den tiden.

KVINNE, 56 ÅR, ÅTTE BARN [tekst]

I dagene hvor «Joao» herjet i Malanje flyktet mange til Luanda på grunn av sult. Jeg hadde ikke muligheten til det. Jeg lærte å lage brød av mel som ble gitt til oss av Verdens matvareprogram slik at barn og folk i området kunne få noe å spise.

På denne tiden var det knapt med mat og mye sult. De andre modige og desperate kvinnene gikk ut på markene hvor kassavaen vokste, men jeg hadde ovnen min. Sånn var det: Noen ganger var ikke en gang brødet ferdig før det var en lang

kø av folk som ropte: Tia Minga, Tia Minga, Tia Minga! [tante Minga]. Noen kom med penger og andre ville ha kreditt. Hvordan kunne jeg nekte brød til noen som var desperate av sult? Det var vondt å møte de sultne blikkene til barna. Nei, jeg kunne ikke si nei. Jeg ga dem kreditt enda jeg visste at de aldri kom til å betale.

Dagen 29. mars 1999 merket meg for alltid. Det var den dagen «Joao» herjet verre enn noen sinne. Malanje var rød av ild og bombene eksploderte over alt. Jeg hadde allerede laget deigen. Jeg hadde ofte flyktet for å prøve å finne et skjulested når bombene eksploderte. Plutselig

Å lage brødet var min eneste form for motstand, en kamp for livet, og for livet til barna. Mens bombene falt knadde og knadde jeg.

tenkte jeg, hvor lenge skal livet mitt være på denne måten? Så bestemte jeg meg. Jeg vil ikke gjemme meg mer. Jeg er lei av dette, veldig lei!

HELTINNER UTEN NAVN

- › Heltinner uten navn – angolanske kvinners fredsbok (Heroínas sem nome) ble skrevet av angolanske Kvinner Kan-deltakere i 2008. Angola hadde vært gjennom en langvarig og utmattende borgerkrig som tok slutt i 2002. Mange var blitt drept, mange hadde lidd store tap. Det hadde lenge vært en diskusjon om hvorfor det alltid kun er menn som blir omtalt som krigshelter, og at kvinners rolle i fredsprosessene hadde vært så begrenset.
- › Kvinnene dannet en skrivegruppe, under veiledning av to kjente forfattere, Dya Kasembe fra Angola og Paulina Chizane fra Mosambik. Bildende kunstner Gro Finne og skribent og manusforfatter Vibeke Reim var konsulenter.
- › Medlemmene av skrivegruppa, som kom fra ulike provinser i Angola, oppsøkte og intervjuet kvinner som hadde opplevd krigen, og skrev ned historiene deres. Historiene ble bearbeidet, det ble laget illustrasjoner, og resultatet ble en vakker bok som ble godt mottatt og var til stor inspirasjon, spesielt for andre kvinner og organisasjoner i Angola og Mosambik. Boka ble oversatt til norsk i 2009. Her er to av historiene.

Jeg hadde knadd ut deigen og så merket jeg at motet kom. Jeg flyttet baljen med deig til et tryggere sted og fortsatte å arbeide som om bombingene ikke eksisterte. Jeg hadde bestemt meg, i dag skal ikke «Joao» få skremme meg. Han skal finne meg bevæpnet, og jeg skal slåss tilbake. Brødet er mitt våpen. Jeg fortsatte å kna deigen. Noen ganger lå jeg flatt nede på gulvet når jeg merket at faren nærmet seg, så reiste jeg meg igjen. Av og til kjente jeg at jeg ble helt kvalm av det som skjedde, men jeg sa til meg selv at hvis døden velger meg, la den ta meg. Men jeg må kjempe for livet. Og hvis den ikke tar meg, vil de barna som overlever rope på meg, halv-

døde av sult. Og naboene vil komme for å be om brød. Så jeg bestemte meg for å vise den onde kraften at jeg hadde valgt livet, og ignorerte den totalt. Å lage brødet var min eneste form for motstand, en kamp for livet, og for livet til barna. Mens bombene falt knadde og knadde jeg. Jeg knadde all redsel og sinne inn i deigen.

Da «Joao» sluttet den dagen, plasserte jeg brødene i ovnen. De var ikke engang klare før køen av folk begynte å vokse og jeg hørte de sultne stemmene rope: Tia Minga, Tia Minga, Tia Minga!

Den dagen ga jeg alle gratis brød. Jeg visste at de ikke kunne betale meg, men for meg

var dette en måte å feire seieren over døden. Barnas øyne strålte av tilfredshet. Det er vidunderlig å se at sulten forsvinner en liten stund. Har du noen gang sett sultens øyne? Det er triste, desperate øyne. Hvis du en gang ser dem slik jeg så dem, vil du huske dem for alltid.

Fred er kraften vi må ha for å beseire sulten og få et langt liv. Fred er å se barna vokse opp, se at jentene får undervisning og utvikler seg. Fred er å se at jentene gleder seg over mulighetene de får, og som vi som er deres mødre aldri fikk. Fred er å utnytte alles evner i oppbyggingen av Angola. Ved å bake brød var jeg med på fredsarbeidet. ►

– Fred er å lære mannen at kvinnen ikke er et seksuelt leketøy

Jeg bodde tidligere i en landsby nær en misjonsstasjon. Hit pleide jenter å søke tilflukt for soldater som var ute etter skolejenter som de kunne voldta. Det jeg skal fortelle om skjedde den 11. november 1975. Til tross for krigen, ønsket alle å feire uavhengighetsdagen på en spesiell måte.

KVINNE, 51 ÅR, ÅTTE BARN [tekst]

For noen soldater betydde det å feire uavhengigheten å fange skolejenter og voldta dem. Det hele startet ved sekstiden da en onkel kom løpende fra en naboby, men svetten rant. Han ville varsle oss om at det var soldater i nærheten som hadde fått vite at tre jenter ikke var på misjonsstasjonen men hjemme på ferie. Soldatene var nå på vei mot huset vårt.

Det brøt ut panikk i familien. Hvis vi flyktet, ville de drepe resten av familien. Hvis vi ble der, visste vi ikke hva som ville skje. Vi kunne bli overfalt og voldtatt og kanskje drept. Faren min sa: «Løp jenter, løp. Det er bedre at de dreper meg. Hvis jeg dør så er det guds vilje. Jeg vil ikke tillate at de skader jentene mine. Løp jenter, det er bedre at jeg blir her og tar følgene.»

Så vi flyktet til misjonsstasjonen, men selv der var vi ikke trygge. Ved åttetiden dukket bevæpnede menn opp og sa til nonnene: «Vi kommer i fred, på én betingelse, og det er at dere overleverer den gamle mannens jenter til oss. Vi vet at de flyktet hit.» Nonnene hadde gjemt oss under sengene på rommet som var reservert for prester og hvor ingen kvinner hadde adgang. Så nonnene og prestene svarte: «Ja, jentene har vært her hele dagen inntil for tre timer siden da de dro til byen for å handle. Dere må bare se dere rundt hvis dere vil.» Mennene ble overbevist om at

nonnene snakket sant, og dro tilbake til vårt hus. Men nonnene var urolige. De tenkte at soldatene ville bli mistenksomme og komme tilbake igjen. En som ikke var nonne, som

Faren min sa: «Løp jenter, løp. Det er bedre at de dreper meg. Hvis jeg dør så er det guds vilje. Jeg vil ikke tillate at de skader jentene mine.»

pleide å hente medisiner for sykehuset, tok oss med på sykehuset og gjemte oss der.

Det var ikke soldatene som oppdaget oss, men en høyere militær offiser som var innlagt på sykehuset. Han forlangte at vi skulle presenteres for han. Så valgte han oss tre til å varte ham opp. Han ville vente med det verste til han ble bedre. Han ga oss forskjellige arbeidsoppgaver; en skulle vaske opp, en skulle brygge kissanga og forberede måltider og den tredje skulle vaske føttene hans. Det var slitsomt, men det verste skjedde ikke. Det skjedde ikke fordi vi ikke ventet til han ble bedre; vi flyktet ut i skogen. Den sarteste av oss, hun som var den som måtte vaske føttene hans, fikk sterke reaksjoner etterpå.

Jeg måtte forandre planene jeg hadde. Jeg måtte vekk fra mennesker som hadde opplevd liknende ting som meg selv og som var uberegnelige. Og vekk fra menn som var lært opp til at kvinner kunne voldtas og misbrukes. Jeg klarte å komme meg til Lubango hvor jeg hadde en søster som var gift. Jeg følte meg trygg og begynte å studere og klarte å arbeide på egen hånd. Senere fikk jeg en ektemann som ikke ville at jeg skulle studere, men jeg gjorde det i smug. Det holdt jeg på med i sju år. Så oppdaget han det. Han slo meg, forlangte alt mulig og gjorde livet for meg og barna veldig vanskelig.

To måneder etter at han døde mottok jeg dokumenter som var undertegnet av ham og som var bevis på at han hadde pantsatt alt og etterlatt oss i total fattigdom. I dag sliter jeg fortsatt med dette sammen med mine barn. For en tid tilbake spurte jeg om hjelp fra sjefen min, jeg lurte på om han kunne stille som garantist for et lån jeg hadde søkt på i en bank. Han kom med et arrogant svar om at jeg var en av disse selvopptatte kvinnene som burde skjønne at en kvinne trenger en mann, og hvis han skulle stille som garantist måtte han få noe tilbake.

Fred betyr å kjempe mot vold og seksuell trakassering. Fred er å lære mannen at kvinnen ikke er et seksuelt leketøy.

Døråpneren, koordinatoren og instruktøren

Møt tre av de mange kvinnene som har vært viktige for utviklingen og gjennomføringen av Kvinner Kan-programmet – både internasjonalt og i vårt eget land. Felles for de tre er at de er mest opptatt av å understreke hva Kvinner Kan har betydd for dem, for kvinnene de har møtt på kursene, og for å stake ut en kvinnepolitisk kurs hjemme og ute.

KIRSTI KNUDSEN [tekst]
WERNER JUVIK [foto]

POLITISK PÅVIRKNING: Når Kvinner Kan-instruktørene kom hjem og delte sine erfaringer, fikk det også innvirkning på Arbeiderpartiets politiske standpunkter på mange områder. F.v: Siri Hov Eggen, Anne Cathrine Berger og Gro Axelsen.

Hun blir ofte omtalt som den som la til rette for at Kvinner Kan-programmet i begynnelsen fikk innpass på Stortinget og i departementene, og en finansiering som førte til at programmet kunne vokse seg stort og i mange land. Hvorfor ble hun så engasjert?

– Ansatte i Norsk Folkehjelp var så tydelig på hva som var behovet, så jeg kunne rett og slett ikke si nei. Mange lurte på hva dette egentlig var for noe. En kvinneklubb? Reise rundt og snakke med hverandre? Festing på kvelden? Hva var pedagogikken? Samtidig var Kvinner Kan-kursene svært verdsatt av medlemmer i Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet og i Aps ledelse.

Anne Cathrine Berger berømmer Norsk Folkehjelp for det grundige arbeidet som ble utført med Kvinner Kan-programmet helt fra starten.

– Dere var veldig gode på metodikken, skrev evalueringer og oppsummeringer, intervjuet og filmet deltakerne. Dere hadde belegg for alt som ble gjort, og klarte å vise at denne formen for bistand – demokratiutvikling – fra munn til munn, den fungerte faktisk. Jeg opplevde at Norsk Folkehjelp skapte et system for rapportering som gjorde at prosjektet i seg sjøl ble overbevisende.

POLITISK OPPVÅKNING. Berger ble etter hvert Kvinner Kan-instruktør i Rwanda, Sør-Afrika, Vietnam, Kambodsja og på Balkan. Skal hun oppsummere erfaringene i én setning, er det at hun fikk en politisk oppvåkning.

– Jeg forsto at internasjonal likestillingspolitikk virkelig betyr noe for dem som bor andre steder enn i Norge. Det høres kanskje litt flåsete ut når jeg sier det, men det er jo lett å sitte på et ►

landsmøte og være for internasjonal solidaritet. Når du kommer i felten, opplever du hvor skjellsettende det faktisk er å få til endringer.

Hun skjønnte også at selv om kvinner har mye til felles over landegrensene, er det også store kulturforskjeller.

– Kursdeltakerne i Sør-Afrika var veldig bekymra for meg fordi jeg ikke hadde mann og barn, ikke engang en kjæreste. I alder var jeg jo snart bestemor. Jeg var 27. Hvordan skulle det gå med meg, ler hun. – Jeg forklarte at i Norge var det mange som ikke fikk barn før de var 30. Det gjaldt å finne den rette, og det hadde ikke jeg. For dem var det helt gresk. Det resulterte i en diskusjon om det er likestilling å velge selv eller å la foreldrene velge hvis du ikke finner noen? Vi hadde mange diskusjoner og filosofiske samtaler som jeg aldri trodde vi skulle ha. I Bosnia hadde jeg kurs alene for en gruppe kvinner i 50–60 åra. Jeg brukte fire dager på å sette meg i respekt, og kurset varte i fem. Jeg har aldri følt meg så mislykka i hele mitt liv. Her kom jeg med høy utdanning og masse politisk erfaring, men det hjalp ikke. De hadde også høyere utdanning, men i tillegg var de eldre. Det ga dem en høyere status enn det jeg hadde.

Anne Cathrine understreker også hvordan Kvinner Kan-instruktørene i Arbeiderpartiet fikk erfaringer og inntrykk som de tok med seg tilbake til egen organisasjon.

– I Rwanda møtte vi så mange tragedier at vi måtte legge bort manualen og bare bruke huet. Gjennom dette fikk vi inspirasjon til å skrive en ny handlingsplan mot voldtekt da vi kom hjem. Det skapte en ekstra mening for oss som kursinstruktører fordi vi lagde politikk av det etterpå. Det hjelper ikke at UD-ansatte sitter på sitt kontor og skriver likestillingsplaner gjennom resolusjon 1325 og oppfølgingen av den, med mindre de har vært ute og sett hvordan verden er. Og så må de bruke kunnskapen til organisasjoner som Norsk Folkehjelp. Her er ikke minst erfaringene fra Kvinner Kan-programmet verdifulle.

INNVAANDREKVINNER KAN. Da Kvinner Kan ble etablert i Norge som et tilbud til mino-

DØRÅPNEREN:

Anne Cathrine Berger [48]

Bakgrunn: Cand.polit. fra UiO [statsvitenskap, kristendom og sosiologi]. Politisk rådgiver for fiskeri- og kystminister/parlamentarisk leder Helga Pedersen. Leder Oslo Arbeidersamfunn. Sittet i Oslo bystyre, bydelsutvalget Sagene og Asker kommunestyre. Nestleder DIXI (ressurssenter mot voldtekt). Mangeårig Kvinner Kan-instruktør nasjonalt og internasjonalt. I dag samfunnspolitisk direktør i NITO.

ritetskvinner, ble Anne Cathrine en engasjert instruktør også her.

– Hvis vi ønsker at kvinner med innvandrerbakgrunn skal ha en kraftigere stemme og en mer aktiv rolle, må vi starte med å forstå deres kultur bedre og bidra til at de forstår den norske kulturen bedre. Da jeg ble instruktør her hjemme var jeg rådgiver for kirke-, utdannings- og forskningskomiteen for Ap, og kursene ble for meg en øyeåpner. Erfaringene satte seg i skjelettet, ord ble betydningsfulle, det ga inspirasjon. Jeg forsto at mange av de handlingsplanene vi hadde utformet ikke hadde noe effekt fordi vi ikke hadde pekt på de reelle utfordringene. Jeg vokste opp i en blokk Groruddalen med fire-fem etniske norske familier. Alle andre hadde innvandrerbakgrunn. Jeg trodde jeg kjente til hva som kunne skje innenfor hjemmets fire vegger, men der tok jeg feil, altså. Jeg var ikke forberedt på hvor vanskelig mange av innvandrerkvinnene hadde det. Det var et sjokk.

– *Har Kvinner Kan-metoden gått ut på dato?*

– Ikke i det hele tatt! Jeg bruker den fremdeles når jeg jobber med å backe opp kvinnelige ingeniører. Hvis du behersker tale- og debatteknikk og gjennomskuer hersketeknikker, får du økt selvtillit og kan stå på krava. Metoden er overførbart på mange områder.

Berger forteller at hun har en egen skuff i hjertet som heter Kvinner Kan.

– Etter noen kurs kunne du bli så deppa at du bare hadde lyst til å legge deg ned og gråte. Det var så mye som virket håpløst. Men de gangen du opplevde i etterkant at noen av jentene valgte å endre kurs, fikk seg utdanning og jobb, hadde krefter til å gjøre det, var det verdt hvert eneste minutt. Hadde jeg vært arbeidsminister, hadde jeg lagt inn en pott penger til Kvinner Kan-programmet. Det er en mye enklere måte å få folk i arbeid på enn å kalle det likestillingsarbeid gjennom likestillingsministeren.

– Vi må ikke slippe taket i likestillingskampen. Hvis vi trekker pusten på gangen og ser en annen vei i ett minutt, så er vi på vei tilbake der vi var. Vi må holde på hele tida. At ting blir såkalt normale igjen er ikke bra, ikke på dette området. Det er fremdeles menn som stort sett dominerer.

Arbeidet med Kvinner Kan har vært noe av det morsomste og mest meningsfylte Gro Axelsen har vært med på, kan hun fortelle. Først da det var en metode for å styrke kvinner og jenter i Arbeiderpartiet, deretter da hun ble engasjert i det internasjonale programmet i samarbeid med Norsk Folkehjelp, spesielt på Balkan i perioden 2007–2009.

– Det var Britt Schulz, kvinnesekretæren i Arbeiderpartiet, som satte alt i gang på åttitallet. Kvinner Kan ble brukt internt for å motivere kvinner til å ta politiske verv. Mange kvinner fikk mot og inspirasjon, og andre partier ba om å få dele vårt opplegg.

Da de vestlige sosialdemokratiske partiene begynte å jobbe opp mot søsterpartier i de «nye» demokratiene i Øst-Europa, og delte landene mellom seg, ble metoden også tatt i bruk. Norge fikk Ungarn som land.

– Jeg opplevde noe veldig artig på et møte i den europeiske sosialdemokratiske sammenslutningen PES, som Ap er med i. Lederen i PES Women fortalte at hun ble politisk aktiv etter et Kvinner Kan-kurs i Ungarn, som Britt Schulz hadde startet. Nå var hun sentral i Europaparlamentet.

KUNNSKAP GIR AUTORITET. I 2001 skjøt det internasjonale samarbeidet med Norsk Folkehjelp om Kvinner Kan for alvor fart.

– Når du sitter i et kommunestyre er det viktig å løfte blikket ut over lokale saker, å få større perspektiver på hva som

er politikk. Gjennom Kvinner Kan fikk mange kvinner inngående kjennskap til konfliktområder i verden, noe som tradisjonelt har vært en mannsdominert arena. Denne kunnskapen førte til at de også fikk større autoritet innad i partiet.

– *Hvilken betydning fikk samarbeidet med Norsk Folkehjelp?*

– Samarbeidet minnet oss på at hvis vi ikke hele tiden har fokus på likestilling går vi tilbake til normalen, der gutta dominerer både her og der. Instruktørene våre hadde i tillegg tillitsverv, og delte sine erfaringer i kommunestyre, fylkesstyre og Stortinget, på seminarer og ledersamlinger. Vi i Ap var ansvarlig for innholdet og stilte med instruktører. Norsk Folkehjelp tok seg av reise og sikkerhet. Jeg hadde aldri turt å ha ansvaret for å sende folk til Sør-Sudan eller til Myanmar. Vi hadde ikke nok kunnskap eller kapasitet til det. Vi kunne aldri ha klart det uten Folkehjelpa.

INGEN MISJONERING. Selv om situasjonen for kvinner er forskjellig fra land til land, mener Axelsen at hersketeknikkene er de samme. Problemene med vold mot kvinner er også universelle.

– Arbeiderpartiets gull var de mange dyktige Kvinner Kan-instruktørene våre. De håndterte folk med veldig ulike

utgangspunkt, fra høyere utdannede til analfabeter. På samme kurs. En utfordring var det også å forholde seg til tolkene, som til tider oversatte forholdsvis fritt, spesielt i Myanmar, Hvite-Russland og Nordvest-Russland.

Under opplæringen av instruktørene ble det tydelig understreket at de ikke skulle ut i verden for å misjonere.

– Det viktigste for oss var at flere damer entret den offentlige arenaen og tok på seg verv. Jeg tror det har vært mange av våre instruktører som har telt til ti når det ble diskutert politikk. Men vi måtte ikke prakke på deltakerne vår måte å drive politikk på, våre synspunkter. Vi formidlet et verktøy som gjorde det mulig for mange kvinner å engasjere seg.

Da Axelsen fikk andre arbeidsoppgaver i Arbeiderpartiet i 2014, sluttet hun også med Kvinner Kan.

– Vi hadde en evaluering for å finne ut hva som kom ut av Kvinner Kan-programmet. Og selv om det for eksempel ikke går så bra i Sør-Sudan nå, opplevde vi gledelige framganger i de første valgene, med stor kvinneandel i politikken og journalistikken. Vi kan ikke si at det er vår fortjeneste, men vi har nok bidratt til at flere kvinner har engasjert seg i flere land i verden. Og ikke minst i Norge.

KOORDINATOREN:

Gro Axelsen [55]

Bakgrunn: Jobbet med likestilling og Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet i ti år. Revitaliserte Kvinner Kan i samarbeid med Norsk Folkehjelp, og var Folkehjelpas kontaktperson. Nå personal- og administrasjonssjef for Arbeiderpartiets stortingsgruppe.

Høsten 2007 tapte Siri Hov Eggen kampen om å bli fylkesordfører i Akershus, og hadde plutselig veldig god tid til å gjøre andre ting. Hun sa ja til å engasjere seg mer i Kvinner Kan. Det har hun aldri angret på siden.

Ifølge Eggen var det ikke helt åpenbart for 20 år siden at Kvinnenettverket i Arbeiderpartiet skulle jobbe så tett med Norsk Folkehjelp.

– Det var Karin Yrvin på partikontoret som heia det fram. Hun fikk fram entusiasmen i oss, og vi meldte oss som instruktører. Uten henne hadde det ikke blitt en sånn suksess, i alle fall ikke i partiet. Gro Axelsen videreutviklet opplegget. Hun tenkte mye på hvem som passet sammen, og satte sammen gode team. Det ligger mye bra ledelse i det også. Alle måtte søke

om å bli instruktører, og det var ikke alle som slapp gjennom nåløyet.

Det første oppdraget Siri hadde i samarbeidet med Norsk Folkehjelp var å holde kurs for kvinner i lukkede militære byer på Kola-halvøya.

– Det var en brå begynnelse å treffe damene fra de sju byene som nå kunne samles og snakke om livene sine som var så spesielt marginaliserte. Bare tre timer fra Kirkenes! Jeg tenker fortsatt på dem, hvordan det er å være sivilist i en militær, lukket by hvor generalene bestemmer.

De russiske kvinnene kom på kurset med en forventning om å få en oppskrift på likestilling – siden norske kvinner var kjent for å være gode på dette.

– Jeg måtte slite litt for å få til dialog. Jeg tror ikke vi ble venner før jeg fortalte om kvinnene i historien min – mormor og oldemor – som ikke fikk noen utdanning. Om slitet i en vanlig arbeiderfamilie. Da kjente de seg igjen, og kunne se kvinnehistorien gjennom utviklingen i kvinneliv. De

skjønnte at det ikke handler om en oppskrift, det er en prosess.

VERDEN RUNDT. Som Kvinner Kan-instruktør fikk Siri Hov Eggen etter hvert mange oppdrag verden over – særlig i afrikanske land som Mosambik, Sør-Afrika, Etiopia og Sør-Sudan.

– På et kurs i Mosambik i 2007 som jeg holdt sammen med Rina Mariann Hansen, var det en blanding av advokater, jurister og landrettighetsaktivister uten utdanning. Vi brukte litt tid på å finne en felles kvinnefølelse, men det gikk seg til. Jeg husker spesielt en av aktivistene – Minería – som alltid satt ytterst på stolen, mente mye, og ville være med på alt mulig. Jeg traff henne igjen på en evalueringskonferanse for Sørlige Afrika tre-fire år etter. Da hadde hun tatt utdanning og startet et sømverksted. Etterpå fikk jeg høre at hun også hadde startet et hotell.

At kvinner sjøl kan skape endringer, er kanskje det viktigste Kvinner Kan bidrar til, mener Siri.

– Jeg er glad for at Norsk Folkehjelp har latt meg få oppleve slike møter. Som politiker og menneske. Glad for den forståelsen jeg har fått av kvinneliv ute i verden. Ydmyk og imponert av måten Norsk Folkehjelp jobber ute på, med sivilsamfunn og partnerorganisasjoner. Langsiktighet er en god tanke.

STORINNSATS I SØR-SUDAN. Så kom den store Kvinner Kan-satsingen i Sør-Sudan, og fra 2008 ble det mange uforglemmelige turer dit for Siri.

– Det beste kurset jeg noen sinne har hatt, som jeg er mest stolt av, er det Kristine Joy Nordenson Kallset og jeg holdt i Kadugli i Nuba Mountains. Vi hadde sagt at det var plass til 20 deltakere, så dukka det opp 50. Den ettermiddagen kvinnene fortalte om omskjæring, kommer jeg aldri til å glemme. Vi hadde ikke strøm, men vi gjennomførte et veldig bra kurs med tavle og kritt for veldig mange damer. Via talk.

Det spesielle med Kvinner Kan-programmet i Sør-Sudan var samarbeidet med SPLM, forteller Siri.

INSTRUKTØREN:

Siri Hov Eggen [51]

Bakgrunn: Samfunnsviter fra UiO. 12 år som heltidspolitiker i Akershus fylkesting. Vara til Stortinget, og sittet i Vestby kommunestyre. Nå fagsjef i Opplysningsrådet for veitrafikken.

– Etter hvert skjønte vi at vi skulle lære disse damene opp til å bli politikere. Vi var med på noe stort, og skulle bidra til å bygge opp en nasjon som skulle vokse seg sterk. Alt håpet. Styrken til de fantastisk sterke damene som hadde overlevd krigen og skulle bygge landet sitt. Det var nesten helt magisk.

For Siris del ble engasjementet omfattende, også fordi køen av instruktører som ville til Sudan var ganske kort.

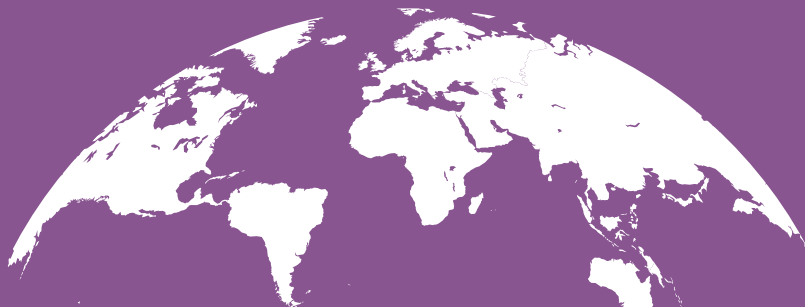
– Innkvarteringene var av ymse slag. Det verserer mange historier om uframkommelige eller manglende veier, overnattinger i telteleirer, våte madrasser og kylling til middag hver dag. Men vi fikk så utrolig mye tilbake, ikke bare personlig men også som politikere. Det bidro til å løfte den internasjonale debatten i Arbeiderpartiet om hva vi skulle jobbe med internasjonalt.

Når Siri var hjemom for «avvasking», som hun kaller det, skulle hun være gruppeleder i fylkestinget og behandle saker som angikk E18 og Fetsund lenser.

– Det var litt av en overgang. På den tida var det 20 kilometer asfalt i Sør-Sudan, og så kom jeg hjem til diskusjoner om gang- og sykkelveier. Det ga litt andre perspektiver på hva som var viktig og mindre viktig, men så lærte jeg meg jo at alt er viktig. Men jeg må innrømme at det kanskje ikke var alt jeg brant like mye for i en periode.

Begeistringen for Kvinner Kan har imidlertid fortsatt med uforminsket styrke.

– Jeg er veldig fascinert av at dette kurset er universelt. Samme hvor du tar det opp av veska, i Lillestrøm eller Juba, blir kvinner engasjert. Vi tror vi er så forskjellige og lever så ulike liv, men det er mange flere ting som forener oss enn skiller oss. Jeg har aldri siden hatt noe kursoppdrag som har nådd Kvinner Kan til knærne. Fortsatt bruker jeg deler av metoden i innledninger – sist i februar i Kvinnenettverket i Akershus. Vi må jo holde det varmt.

Land som har hatt/har Kvinner Kan-program

	Land	Oppstart	Avsluttet	Fortsetter
1	Albania	2001	2009	
2	Bosnia-Hercegovina	2001	2009	
3	Kosovo	2001	2009	
4	Serbia	2001	2009	
5	Makedonia	2002	2009	
6	Montenegro	2002	2009	
7	Angola	2003	2012	
8	Nordvest-Russland	2003	2010	
9	Rwanda	2003	2008	
10	Sør-Afrika	2003		x
11	Palestina	2004	2009	
12	Norge	2004		x
13	Hviterussland	2005	2009	
14	Irak	2006	2009	
15	Moldova	2006	2010	
16	Kroatia	2007	2009	
17	Libanon	2007		x
18	Mosambik	2007		x
19	Sør-Sudan	2007	2010	
20	Kambodsja	2008	2013	
21	Tanzania	2008	2009	
22	Zimbabwe	2008		x
23	Etiopia	2009	2011	
24	Myanmar	2010	2015	
25	Polen	2013	2015	

Fra tid til annen kommer det noen oppvakte og ivrige damer fra Norsk Folkehjelp og holder glødende kurser om medbestemmelse og kvinneverett, om skikk og bruk i demokratiet. De tror på oss! Det er dette som på bistandsspråk kalles demokratibygging. På lang sikt er dette like viktig som skoler og klinikker og vaksiner og vann. Jo, dagene ble litt lysere under de skyggefulle trær, langt fra Juba, da Folkehjelpa kom.

TOMM KRISTIANSEN i boka *Presidentens mann. Oppdrag Sør-Sudan* [2009]

Gratulerer med jubileet!

Mange av Norsk Folkehjelps ansatte og tillitsvalgte har på ulikt vis vært engasjert i Kvinner Kan-programmet. Her er noen som ønsker å dele av sine erfaringer med jubilaranten.

FINN ERIK THORESEN

Tidligere styreleder i Norsk Folkehjelp

Vi har alle noe i bagasjen vår. Jeg kom til Norsk Folkehjelp med bakgrunn som nestleder i LO og før det som forbundsleder i Norsk Grafisk Forbund. Grafisk var et mannsdominert forbund, men det eneste som hadde en egen kvinneorganisasjon: Grafiske Kvinners Landssammenslutning. Jeg hadde sett på nært hold hvordan en liten, men aktiv gruppe satte likestilling på dagsorden og – ikke med én gang, men etter hvert – fikk flertallet med seg. De utviklet Sjøtillitskurs for kvinner med debatteknikk og kontring av hersketeknikker, og vips sto jentene i kø på talerstolen og kunne ikke overses. Det var så flott.

Høydepunktet for meg var å bli invitert som gjest da Norsk Folkehjelp arrangerte en global konferanse for Kvinner Kan/Women Can Do It i Beograd i november 2007. Deltakerne hadde først vært på kurs i sine hjemland og deretter blitt instruktører. Jeg har aldri vært på en konferanse hvor diskusjonene pågikk absolutt hele tiden, til frokost, lunsj, middag og til langt på natt. Alle hadde sin egen historie som de raust delte med andre.

Felles for deltakerne var det brennende engasjementet og ønsket om å få flere kurs i sitt eget land eller sin region. Jeg er sikker på at noen hadde fortalt delegatene at «skal dere få penger til flere kurs, så snakk med han der!». Det var alltid noen som måtte snakke med meg, og alle trengte flere kurs. De aller ivrigste var deltakerne fra Sør-Sudan. Dette var i en tid hvor løsrivelsen fra Sudan hadde startet, og det var viktig å mobilisere kvinner til å ta ledende roller i den nye staten. Du verden hvilken inspirasjon de fikk på denne konferansen, og hvor aktive de var.

Gratulerer med de 20!

MARIT HERNÆS

Kvinner Kan-instruktør, tidligere ansatt i Norsk Folkehjelp Sør-Sudan

Jeg har vært så privilegert at jeg har fått lov til å være del av Kvinner Kan i snart 15 år. Størst av alt var å få reise til samtlige 12 stater i Sør-Sudan i 2008 og lære opp kvinner til selv å starte grupper i sine områder. Det hastet, for året etter skulle det arrangeres valg i landet for første gang!

Ifølge kvinnene selv var introduksjonen av Kvinner Kan det største og beste som noen gang hadde skjedd dem, og fortsatt får jeg stadig spørsmål: «Når kommer programmet tilbake?» Det sier litt at det var flest kvinnelige kandidater som vant ved det første valget, og at de kvinnene vi trente hadde holdt kurs for ca. 20 000 lokale kvinner i løpet av to måneder etter opplæringen.

Nettopp det at kursene ble holdt i lokalmiljøene var en suksessfaktor. Deltakerne kjente forholdene, ingen måtte reise fra barn og forpliktelser, og kvinnene kunne støtte hverandre. Den første kvinnen vi introduserte Kvinner kan til – Mary Apayi – ble en pådriver og drivkraft i programmet, og hun har fortsatt å holde kurs i sitt lokalmiljø fram til nå. Senest i høst tok hun kontakt med meg og spurte om det var mulig å få noen flere manualer, hun var tom. Heldigvis var det noen eksemplarer igjen på kontoret til Norsk Folkehjelp i Juba.

Jeg har holdt kurs for kvinner som verken kan lese eller skrive, for gamle og unge, for flyktninger i mottak, for småbønder og akademikere, for fattige og rike. Uansett skjer det samme: Alle kvinner blir engasjert, og alle føler at stoffet er relevant. Dessuten er det morsomt! Det blir alltid latter, ofte også gråt, nærhet og varme. Siden jeg elsker å danse har jeg brukt dansen som metode for kommunikasjon i kursene – der har vi et felles og ordløst språk!

CLAUDIO FEO

Landdirektør Sørlige Afrika i Norsk Folkehjelp

Jeg har fantastiske minner om Kvinner Kan, selv om jeg som mannlig leder ikke fikk lov til å delta på mer enn åpningen og avslutningen av kursene, eller i beste fall fikk være med på lunsjene.

Min erfaring med Kvinner Kan startet i tidligere Jugoslavia (Serbia, Montenegro, Bosnia-Hercegovina, Makedonia og Kosovo). Det fortsatte med Sørøst-Asia (Kambodsja og Myanmar), og jeg jobber fortsatt med programmet i Sørlige Afrika (Sør-Afrika, Zimbabwe og Mosambik).

Ved å jobbe med Kvinner Kan i ti land, har jeg sett at det har utviklet seg mange ulike former for organisering av lokale kvinnetnettverk, -grupper og -organisasjoner. Et felles trekk er at de alltid har klart å dra nytte av opplæringen og bruke denne for å dekke egne behov. Det viser hvor tilpasningsdyktig og fleksibel metoden er.

Jeg har også erfart at Kvinner Kan har blitt godt mottatt i ulike deler av samfunnet, fra den politiske eliten i Serbia, slumbeboere i storbyer i Sør-Afrika, lokale politikere i Myanmar og Kambodsja som fikk Kvinner Kan-opplæring før de ble valgt, og til småbønder på landsbygda i Mosambik.

Programmet har styrket kvinners rolle i egen organisasjon, i lokalpolitikk og i parlamentene. Tre statsråder i den serbiske regjeringen gjennomførte Kvinner Kan-kurs før de ble utpekt til ministre i 2001. Den store økningen av Kvinner Kan-instruktører i sosiale bevegelser som slumbeboerorganisasjonen Abahlali i Sør-Afrika og UNAC – en organisasjon for småbønder i Mosambik – bidrar til å redusere ubalansen mellom det høye antallet kvinnelige aktivister og hvor få av dem som har ledende stillinger.

TRYGVE AUGESTAD

Seksjonsleder Afrika/Sørøst-Asia i Norsk Folkehjelp

Mitt første møte med Kvinner Kan skjedde gjennom prosjektet Innvandrerkvinner Kan. En episode jeg husker ekstra godt var da jeg hentet flere eldre pakistanske kvinner på ulike adresser i Oslo for å kjøre til Sørmarka på kurs. Det viste seg at ingen av dem hadde sittet framme i en bil før; de hadde alltid måttet finne seg en plass i baksetet. Det hadde de lyst til å gjøre noe med, så vi stoppet flere ganger på veien så alle fikk prøve seg i forsetet. Da vi skulle kjøre hjem fra Sørmarka etter noen dager, satte første kvinne seg foran uten noe om og men. En reise mot mer likeverd og bestemmelsesrett hadde startet.

Mange år senere i Johannesburg sto jeg foran rundt 30 kvinner og åpnet et Kvinner Kan-kurs for våre partnere i Sør-Afrika. Deltakerne trente på innlegg om at lokalsamfunnet må ha rett til å si nei til gruvedrift når miljøkonsekvensene rammer; de snakket om behovet for offentlig transport til barna til arbeiderne i vinindustrien og om korrupsjon i offentlig administrasjon. De snakket ikke nødvendigvis om kvinnesaker, men det var kvinner som snakket. De startet forsiktig, ble mer drevne underveis i kurset og formelig gledet seg til å reise hjem for å slåss for sakene sine.

For noen år siden tok vi initiativet til å se hvordan det hadde gått med alle deltakerne i programmet i Mosambik. Det var oppløftende. Da vi startet i 2007, var det ikke mer enn ti kvinner i sentrale verv hos våre partnere. Ti år senere var tallet over 300. I tillegg fant vi tidligere deltakere i provinsparlamentene, flere ledere for lokale organisasjoner og kvinner som hadde startet små virksomheter.

ANNE CATHRINE DA SILVA

Generalsekretær i FN-sambandet Norge, tidligere ansatt i NF

I 2010 møttes i undertak av 60 kvinner og noen menn fra seks ulike land i Johannesburg i Sør-Afrika for å dele erfaringer og kunnskap om Kvinner Kan som skoleringsprogram. Med høyst ulike utgangspunkt og sosiale posisjoner diskuterte de hvordan kvinner i større grad kan delta i viktige beslutningsprosesser i organisasjoner eller i samfunnet som helhet.

Dorica Amosse fra Mosambik var en av kvinnene som imponerte meg mest. Etter å ha deltatt på Kvinner Kan-kurs, ble hun tryggere på hvordan hun skulle mestre å ta ordet i en forsamling. Siden har hun holdt flerfolldige Kvinner Kan-kurs hjemme på landsbygda, nord i Mosambik. Dorica var den første kvinnen som fikk en sentral funksjon i organisasjonen UNAC, bøndernes nasjonale bevegelse, som leder i en av provinsene. I dag har UNAC flere enn 1500 kvinner i ulike lederposisjoner, mye takket være Kvinner Kan-kursene. Dorica er i dag rådgiver for kvinnetnettverket i organisasjonen, og gjør fortsatt en kjempeinnsats for å mobilisere kvinner til aktivitet i organisasjonen og i samfunnet.

Jeg er overbevist om at dersom kvinner får mulighet til å delta i samfunnet, ved å gi dem kunnskaper og gode verktøy, vil det bli mindre fattigdom, mindre vold og en mer rettferdig, bærekraftig verden. Gratulerer med 20 år til Norsk Folkehjelp, til den norske arbeiderbevegelsen, og ikke minst til alle kvinner som har deltatt på Kvinner Kan-kurs. Kvinner skaper ofte forandring ikke bare for seg selv, men også for verden rundt seg.

Dette er Kvinner Kan-metoden

Målet med Kvinner Kan er å styrke kvinners deltakelse i politikk, samfunnsliv og beslutningsprosesser som har innflytelse på utviklingen lokalt og sentralt, samt fremme kunnskap om likestilling og kvinners rettigheter. Modellen består av fire trinn som gjennomføres i løpet av ett år:

- 1. Opplæringskurs for lokale trenere:**
3–5 dagers varighet.
- 2. Nye lokale trenere arrangerer lokale kurs:**
2 dagers varighet.
- 3. Lokale aktiviteter planlegges og gjennomføres.**
- 4. Oppsummering, evaluering og planlegging for kommende år:**
2 dagers varighet.

Ved oppstart i nye land har norske trenere fra Arbeiderpartiet (Ap), på frivillig basis og alltid to sammen til hvert kurs, stilt som instruktører for opplæring og veiledning av lokale trenere. Ap har en stor gruppe kvalifiserte instruktører med solid erfaring fra norsk politikk og organisasjonsliv. Valg av instruktører til de enkelte kursene foretas ut fra hvem som skal delta på kurset, og hvilke temaer de er spesielt opptatt av.

Kursmanual og tematisk innhold. Ap utarbeidet tidlig en kursmanual som i utgangspunktet ble brukt på kurs i Norge. Da samarbeidet mellom Norsk Folkehjelp og Arbeiderpartiet startet, ble manualen revidert og oppjustert. Siden har den blitt oversatt til over 30 språk, inkludert mange lokale språk. Våre partnerorganisasjoner i flere land har oversatt og tilpasset manualen til lokale forhold, slik som Balkan, Sør-Sudan, Angola, og senest Mosambik i 2017.

Temaene i manualen er:

- Demokrati og kvinners deltakelse
- Kommunikasjon og hersketeknikker
- Tale- og debatteknikk
- Kvinners rolle og samarbeid med mediene
- Forhandlinger og konfliktløsning
- Sosiale nettverk
- Planlegging og organisering av kampanjer
- Vold mot kvinner
- Organisering av Kvinner Kan-kurs og -aktiviteter

Modell og metode. Kvinner Kan bruker en enkel og fleksibel modell som er lett å tilpasse ulike behov i ulike land, uavhengig av politiske, etniske, religiøse og kulturelle forhold. Temaene som tas opp er handler om kvinners liv, om kvinners rettigheter og muligheter til å leve et verdig liv, om selvrespekt og egenverdi.

Kursene er basert på dialog, praktiske

øvelser og praktisk planlegging av aktiviteter relatert til den konkrete virkeligheten som kvinnene lever i. Kursene skreddersys for ulike deltakergrupper, for eksempel ved konkret å planlegge hvordan etablere et kvinnetnettverk, hvordan skaffe et vanningsanlegg til grønnsakåkeren, hvordan drive valgkamp for å flere kvinner til å bruke stemmeretten sin ved neste lokalvalg, eller hvordan stoppe seksuell trakassering i skolen.

Kvinnene får trening i å forberede og holde en tale eller legge fram en sak, de lærer om hersketeknikker, hvordan de kan løse konflikter og hvordan de kan bruke nettverk til å oppnå viktige saker. Ikke minst er det viktig å snakke sammen, lære å lytte til hverandre og lære av hverandres erfaringer.

Alle Kvinner Kan-prosjekter koordineres av en prosjektansvarlig for Kvinner Kan på landkontorene i samarbeid med Kvinner Kan-rådgivere ved hovedkontoret i Oslo.